

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Seksenyedinci Birleşim

21 Kânunusani 1340 Pazartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	244	Milliye iştirak edenlerin mezun addi hakkında teklifi kanunîsi (2/260)	245
2. — Evrak vâride	245		
Lâyhalar			
1. — Mesai kanunu lâyihası (1/13)	245	3. — Saruhan Mebusu Vâsıf Bey ve rüfekasının, Etubbanın hizmet mucburesi hakkındaki Kanuna iki madde tezyil edilmesine dair teklifi kanunîsi (2/261)	245
2. — Bilfiil takım kumandanı olan jandarma mülâzimlerinden zatî hayvanları mevcudolanlara rayici mahallîye göre bir yem bedeli itası hakkında lâyihai kanuniye (1/414)	245		
3. — Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdiriyeti 1340 mülhak bütçesi hakkında lâyiha kanuniye (1/415)	245	Mazbatalar	
4. — Türkiye Seyrisefahin İdaresinin 1340 senesi bütçe lâyihası (1/416)	245	1. — Muvazenei Maliye Encümeninin Tarife Kanununun dördüncü maddesinin tadiline ve neosalvarsanın Gümrük Resminden istisnasma dair (2/258) numaralı teklifi kanunîsi ve mazbatası.	245
Teklifler			
1. — Bursa Mebusu Osman Nuri Beyin, Hiyni istimalinde yıkanmaya ihtiyaç gösteren munsucatta suni ipek istimalinin memnuniyetine dair teklifi kanunîsi (2/259)	245	2. — Mülkiye Tekaüt Kanununun yirmi-beşinci maddesinin tefsirine dair Başvekâletten mevрут (3/187) numaralı tezkere ve Dahiliye ve Kavanini Maliye encümenleri mazbataları.	245
2. — İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin Trablusgarb ve Balkan Muhaberatı ile Harbi Umumî mâlûllerinden Mücadelei	245	3. — 11 Teşrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun sekizinci maddesinin tefsirine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden mevрут (3/160) numaralı tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası.	245

Sayfa	Sayfa
4. — Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, Askerliğin her seneye tenzili ile bedeli nakdî esasının kabulü hakkında (4/160) numaralı tavriri ve bu bapdaki kanun kabul edildiğinden tâyini muameleye mahal olmadığına dair Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası. 245:246	11. — Malmüdürlüğünün Maliye Vekâletince tâyini hakkında (1/46) numaralı Lâ-yihai kanuniye ve Kavanini Maliye ve Dahiliye encümenleri mazbataları 246:248
5. — Denizli Mebusu Yusuf ve Necib Ali beylerin, İzmir işgali üzerine vatan ve memleketi müdafaa maksadıyla teşekkül eden Heyatı Milliye rüesa ve âzalarına İstiklâl Madalyası itasına dair (2/251) numaralı teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası. 246	Tezkereler 248
6. — Kângırı Mebusu Ziya Bey ve rüfekasının, Kângırı kasabası su yollarının tecdit ve tamiri için 1340 bütçesine yirmi bin lira zammedilmesine dair (2/253) numaralı teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası 246	1. — Mücadele-i Milliyeye iştirak etmeyen ve hududu millî haricinde kalan erkân, ümera, zâbitan ve memurin ve mensubini askeriye hakkında yapılacak muameleyi ve Cidali Milliye iştirak edenlerin tekaüt maaşlarının sureti hesabını nâtik 25 Eylül 1339 tarihli Kanunun üçüncü maddesinin tefsirine dair Başvekâletten mevrut tezkere (3/197) 248
7. — İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey ve rüfekasının, Ilgın'da Nane bataklığının kurutulması için Nafia bütçesine yirmi bin lira ilâvesine dair (2/255) numaralı teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası 246	Takrirler 248
8. — Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin, Halı dokumasına yarıyan ip, iris ve argaç gibi şeylerle yünlerin menî ihracına dair (2/256) numaralı teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası 246	1. — İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Çanakkale muharebatı esnasında mâlûl olan Kıdemli Yüzbaşı Cevad Efendinin ve emsalinin esbabı terfihlerinin temini temenniyatına dair tavriri (4/129) 248
9. — Diyarbekir Mebusu Feyzi Bey ve rüfekasının, Arade - Diyarbekir - Ergani veyahut Mardin - Diyarbekir - Ergani arasında şimendifer hattı inşaaı için Nafia Vekâletinin 1340 bütçesine dört milyon lira ve Ergani mâdeninin işletilmesi için İktisat Vekâletinin keza 1340 bütçesine bir milyon lira ilâvesine dair (2/257) numaralı teklifi kanunisi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası 246	2. — Saruhan Mebusu Edhem Beyin, Saruhan vilâyetindeki yanık kazalar ahalisine muavenet ibrazına dair tavriri (4/131) 248
10. — Müdafaa-i Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmalâtı Harbiyenin 1339 senesi bütçelerine tahsisatı munzamma ilâvesine dair (1/400) numaralı lâ-yihai kanuniye ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatası 246	3. — Çorum Mebusu İsmail Kemal Bey ve rüfekasının, Alaca - Sungurlu - Yahşihan yolunun turku umumiye meyana ithaliyle 1340 senesinde inşası temenniyatına dair tavriri (4/128) 248
	4. — Kângırı Mebusu Rifat Bey ve rüfekasının, Kângırı - Ankara tarikinın yapılmamış olan on saatlik kısmının ikmali için 1340 bütçesine kâfi tahsisat vaz'ı temenniyatına dair tavriri (4/130) 248
	5. — Rize Mebusu Esad Beyin, ruznamenin 29 neu maddesini teşkil eden Rize ve havalisinde eşcarı müsmire yetiştirilmesi hakkındaki teklifi kanununun mevaddı müstacele meyana ithali ile tercihan ve müstacelen müzakere edilmesine dair tavriri 248
	Evrakı saire 248
	1. — İstanbul'da inikadeden Millî Türk Ticaret Birliği Kongresi âzasının hissiyatı tazimkârane ve minnettâranelerini arz eylediklerine dair telgraf 248:249

	Sayfa	Sayfa
3. — Azayı kiram muamelâti	249	
1. — Azayı kiramdan bâzı zevata mezuniyet itası ve mezuniyetlerini tecavüz ettirenler hakkında Divanı Riyaset kararları	249:250	
4. — Sualler, cevaplar	244	
1. — Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, İzmir Üzüm ve İncir İstihlâk Kooperatif Şirketinin talebettiği itibarın Ziraat Bankasına küşadedilmemesi esbabına dair İktisat Vekâletinden şifahi sual tavriri (6/120)	244	
2. — Zonguldak Mebusu Halil Beyin, Ereğli kömürlerinin ücreti nakliyesine dair sualine Müdafaa-i Milliye Vekili Kâzım Paşanın şifahi cevabı (6/106)	250:251	
3. — Karahisarı Sahib Mebusu Ruşen Eşref Beyin, Galatasaray Lisesinde senei tedrisiye ortasında Maarif Vekâletince tatbik edilen dört maddelik hususun izahına dair Maarif Vekâletinden sual tavriri (6/64)	251	
4. — Bolu Mebusu Şükrü Beyin, mülhak bütçeden maaş alan memurin çocuklarından		
		leyli liselere kabul edilenlerin ücreti tedrisiyelerine dair suali ve Maarif Vekili İsmail Safa Beyin şifahi cevabı (6/91) 251:252
		5. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Ankara'da yapılmaya başlanmış olan çift mekteplere dair suali ve Maarif Vekili İsmail Safa Beyin şifahi cevabı (6/105) 252:254
		6. — Malatya Mebusu Reşit Ağanın, Behisni kazasındaki idadi mektebinin bu sene ilga edilip edilmediğine ve mektep muallimlerinin maaşatının verilmediğinin esbabına dair suali ve Maarif Vekili İsmail Safa Beyin şifahi cevabı (6/61) 254:255
		7. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Fransızlarca İskenderun ve Antakya havalisinde idarei mahsusası ile beraber affı umumi ilânının doğru olup olmadığına dair sualine Hariciye Vekili İsmet Paşanın tavriri cevabı (6/115) 280
		5. — Müzakere edilen mevad 255
		1. — Telgraf ve telefon umurunun tensesikine dair kanun lâyihası ve Posta, Telgraf, Adliye ve Muvazene-i Maliye encümenleri mazbataları (1/118) 255

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,47

REİS — Fethi Bey**KÂTİPLER : Mahmud Bey (Siird), Hakkı Bey (Van)**

REİS — Efendim! Celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI*Birinci Celse*

Fethi Beyin tahtı Riyasetlerinde inikadederek zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olunduktan, evrakı vâride aid oldukları mahallere havale edildikten sonra altın kaçakçılığın dan mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasını ikinci defa olarak tâyini esami suretiyle reye vaz'ı ve tahlifleri icra edilmemiş olan bâzı âzanın tahlifleri icra olundu.

Kızılırmak mansıbında karaya oturan Tirimüjgâm vapuruna dair Bozok Mebusu Avni Beyin sualine Müdafaai Milliye Vekili Kâzım Paşa tarafından verilen cevap istima edildi.

Nafia Vekâletinden istifa eden Muhtar Beyin yerine Başvekâletçe mezkûr Vekâlete İstanbul Mebusu Süleyman Sırrı Beyin intihab edildiğine ve keyfiyetin tasvibine dair Cumhuriyet Riyasetinden mevрут telgrafname kıraat ve reye vaz'olundu. Bâdehu Telgraf ve Telefon lâyhâi kanuniyesinin müzakeresine iptidar edildi. Kanun lâyhâsinin heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfi görülerek maddelerin müzakeresine geçilip birinci ve ikinci maddeler tadilen ve üçüncü madde aynen kabul olundu. Şehirler dâhilinde telefon imtiyazına ve belediye ile beraber diğer tâlipler zuhur ettiği takdirde şeraiti mütesaviyede belediyelerin tercih olunacağı

hakkında Kanuna üçüncü madde olarak bir madde ilâvesine dair İzmir Mebusu Celâl Beyin taktiri nazarı itibara alındı ve teneffüs için Celse tatil edildi.

İkinci Celse

Fethi Beyin Riyasetleriyle küşadolunarak Nafia Vekâletine intihabolan İstanbul Mebusu Süleyman Sırrı Beyin keyfiyeti intihabının (1) redde karşı (144) rey ile tasvib edildiği ve altın kaçakçılığın dan mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasının (32) kabule mukabil (92) rey ile reddolunduğu tebliğ edildi. Bâdehu Telgraf ve Telefon lâyhâi kanuniyesinin müzakeresine devam olunarak 4 ncü madde tashihan, 5 nci madde aynen, 6 nci madde tadilen kabul ve 7 nci madde tay ve mütaakıp maddelerin numaraları buna göre tashih edildi. Badettashih 7 nci olan madde aynen, 8 nci madde tadilen kabul olundu ve Pazartesi günü iqtima edilmek üzere Celse nihayet verildi.

Reis
Ali Fethi

Kâtip
Siird
Mahmud

Kâtip
Van
Hakkı

4. — SUALLER, CEVAPLAR

1. — *Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, İzmir Üzüm ve İncir İstihlak Kooperatifinin talebettiği itibarın Ziraat Bankasıncı verilmemesi esbabına dair şifahi sul taktiri (6/120) (İktisat Vekâletine havale edilmiştir.)*

REİS — Zaptı sabık hakkında bir itiraz var mı efendim?

ESAD B. (Rize) — Reis Bey bir taktirim vardır.

REİS — Efendim taktiriniz bugünkü ruznamededir. Ruznameyi okuyalım da ondan sonra. Zaptı sabık hakkın da bir itiraz var mı efendim? (Hayır sesleri) Zaptı sabık hulâsası aynen kabul edilmiştir.

2. — EVRAKI VARİDE

Lâyhalar

1. — *Mesai kanun lâyhası (1/413) (İktisat Encümenine)*

2. — *Bilfiil takım kumandanı olan jandarma mülâzimlerinden zati hayvanları mevcudolanlara rayice mahalliye göre bir yem bedeli itası hakkında lâyhâi kanuniye (1/414) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

3. — *Hudut ve Sevahil Sıhhiye Müdiriyeti 1340 mülhak bütçesi hakkında lâyhâi kanuniye (1/415) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

4. — *Türkiye Seyrisefain İdaresinin 1340 senesi Bütçe lâyhâsi (1/416) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

Teklifler

1. — *Bursa Mebusu Osman Nuri Beyin, Hiyni istimalinde ykanmaya ihtiyaç gösteren memsücatta suni ipek istimalinin memnuüyetine dair teklifi kanunisi (2/259) (Lâyiha Encümenine)*

OSMAN NURİ B. (Bursa) — Efendim müsaade ederseniz izah edeyim.

REİS — Hayır efendim; Lâyiha Encümenine vereceğiz. Şayanı müzakere olup olmadığını orası tetkik edecek.

OSMAN NURİ B. (Bursa) — Teklifimin orada müstaceliyetle müzakeresini rica ediyorum.

REİS — Encümenlere verilen teklifin müstaceliyetle müzakeresi usulden değildir. Yalnız ruznamemizde müstaceliyet meselesi mevzuubahisolabilir. Rica ederiz, encümenlerden bunu müstacelen tetkik etsinler.

2. — *Istanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Trablusgarb ve Balkan muharebatiyle Harbi Umumî mâhûllerinden Mücadelei Milliyeye iştirak edenlerin mezun addi hakkında teklifi kanunisi (2/260) (Lâyiha Encümenine)*

3. — *Saruhan Mebusu Vâsıf Bey ve rüfekaasının, Etibbanın hizmeti mecburesi hakkındaki Kanuna iki madde tezyil edilmesine dair teklifi kanunisi (2/261) (Lâyiha Encümenine)*

Mazbatalar

1. — *Muvazenei Maliye Encümeninin Tarife Kanununun dördüncü maddesinin tadiline ve ne-*

osalvarsanın Gümrük Resminden istisnasına dair (2/258) numaralı teklifi kanuni ve mazbatası (Ruznameye)

2. — *Mülkiye Tekaüt Kanununun yirmibeşinci maddesinin tefsirine dair Başvekâletten mevрут (3/182) numaralı tezkere ve Dahiliye ve Kavanîni Maliye encümenleri mazbataları (Ruznameye)*

3. — *11 Tesrinievvel 1338 tarihli Avans Kanununun sekizinci maddesinin tefsirine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden mevрут (3/160) numaralı tezkere ve Kavanîni Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

4. — *Ergani Mebusu Kâzım Vehbi Beyin, Askerliğin bir seneye tanzili ile bedeli nakdî esasının kabulü hakkında (4/120) numaralı takriri ve bu baptaki kanun kabul edildiğinden tâyini muameleye mahal olmadığına dair Müdafai Milliye Encümeni mazbatası*

REİS — Okuyoruz :

Riyaseti Celileye

Askerlik müddetinin tenkisi umdelerimiz meyanına dâhildir. Ekserisi tacdarların ve paşaların hırsı şanını tatmin için ilka olunan harbler, memleketimizin harabii hâzırında âmili mühimdir. Âsarı güzestenin yadigarı cidali olan metâlibi dinlendirmek ve kabiliyatı ırkıyemizin bir parça da iktisat sahasında inkişafına imkân vermek üzere askerlik müddetinin tenkisi lâzımgelir. Bu iş, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetinin efkârı umumîyeye fevkalâde hüsnütesir yapacak icratı meşkûresi sırasına geçecektir. Binaenaleyh askerliğin bir seneye tanzili ve bedeli nakdî esasının kabulü hakkındaki lâyhâi kanuniyenin müstacelen tanzimiyle Meclisi Âliye sevki için Müdafai Milliye Encümenine havalesini teklif ve temenni eylerim efendim.

Ergani

(Kâzım Vehbi

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Askerliğin bir seneye tanzili hakkında olan işbu takrir tetkik olundu. Ehîren hizmeti fiiliye askeriyenin tanzili hakkında olan lâyhâi kanuniye Meclisi Âlide müzakere ve intacedilmiş olduğundan başkaca müzakere ve karar ittihazına

mahal olmadığından işbu takririn Heyeti Umumiyeve iadeten takdimine encümenimizce karar verildi.

17 Kânunusani 1340

Müdafaai Millîye Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Karahisarı Sahib	Eskişehir
Ali	Mehmed Arif
Kâtip	Âza
Zonguldak	Kastamonu
Yusuf Ziyaeddin	Hâlid
Âza	Âza
İzmir	Lâzistan
Mustafa	Rauf

REİS — Efendim Müdafaai Millîye Encümeninin mazbatasını reyî âlinize vaz'ediyorum.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Reis Bey müsaade buyurur mu? Bu takririn mütaallik olduğu kanunla tevhidden nazarı îtibara alınması lâzımdı. Rica ederim badema bu kabîl takrirler hakkında bu suretle muamele yapılınsın.

REİS — Evet efendim. Müdafaai Millîye Encümeni mazbatasını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aks'ni reyî âlinize arz ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Müdafaai Millîye Encümeni mazbatası kabul edilmiştir.

5. — *Denizli Mebusu Yusuf ve Necib Ali beylerin, İzmir işgali üzerine vatan ve memleketi müdafaa maksadıyla teşekkül eden Hey'atı Millîye rüesa ve âzalarına İstiklâl Madalyası nasına dair (2/251) numaralı teklifi kanunîsi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası (Müdafaai Millîye Encümenine)*

6. — *Kângırı Mebusu Zina Bey ve rüfekasının, Kângırı kasabası su yollarının tacdit ve tamiri için 1340 Bütçesine yirmi bin lira zammedilmesine dair (2/253) numaralı teklifi kanunîsi ve şayanı müzakere olduğuna dair lâyiha Encümeni mazbatası (Muvazenei Maliye Encümenine)*

7. — *İstambul Mebusu Ali Fethi Bey ve rüfekasının Ilgın'da Nane bataklığının kurutulması için Nafia Bütçesine yirmibin lira ilâvesine dair (2/255) numaralı teklifi kanunîsi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası (Nafia ve Müdafaai Millîye encümenlerine)*

8. — *Aksaray Mebusu Besim Atalay Beyin, Halı dokumasına yarıyan ip, iriş, ve argaç gibi şeylerle yünlerin men'i ihracına dair (2/256) numaralı teklifi kanunîsi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası (İktisat Encümenine)*

9. — *Diyarbakir Mebusu Feyzi Bey ve rüfekasının, Arade - Diyarbakir - Ergani veyahut Mardin - Diyarbakir - Ergani arasında şimendifer hattı inşası için Nafia Vekâletinin 1340 bütçesine dört milyon lira ve Ergani madeninin işletilmesi için İktisat Vekâletinin keza 1340 bütçesine bir milyon lira ilâvesine dair (2/257) numaralı teklifi kanunîsi ve şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası (İktisat ve Muvazenei Maliye encümenlerine)*

10. — *Müdafaai Millîye, Bahriye, Jandarma ve İmalâtı Harbiyenin 1339 senesi bütçelerine tahsisatı munzamma ilâvesine dair (1/400) numaralı lâyihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

11. — *Malmüdürlüğünün Maliye Vekâletince tâyini hakkında (1/46) numaralı lâyihai kanuniye ve Kavanîni Maliye ve Dahiliye encümenleri mazbataları.*

REİS — Okuyoruz efendim.

Kaza malmüdürlüğünün vekâletçe tâyinine dair Lâyiha Encümeni mazbatası esbabı mucibe lâyihası

Bir meslekî mahsus olan malmemurluğu ihtisasa mütevakıf hizmetatı devletten olduğu halde şimdiye kadar emri tâyini mahallerine bırakılmış olmak yüzünden meslekle alakası olmayan bireok gayrimütehassis zevatın kazada muhasebeci demek olan malmüdürlüklerine ikameleri kaza hesabının vakit ve zamaniyle ve matlubolan intizamla tedvirini işkâl ve dolayısıyla Devletin ruhunu teşkil eden merkez muamelâtı maliyesinin duçarı tavik olmasını bâdi olmaktadır. Kaza memurîninden bilûmum hükkâmı adliye ile kaymakam, tabip ve jandarma kumandanı gibi memurînin mensuboldukları vekâletlerce intihap ve tâyin olunduğu halde bunların emri tâyin ve azillerinin livaya mevdu' bulunması malî noktai nazardan kazada istiklâlî tammı haiz olması lâzımgelen vazifesi kanunla muayyen olan malmü-

dürlerinin mevkiindeki kudreti tenkis ve daha doğrusu kavmakamlara hoş görünerek livaya karşı mevkiini muhafazaya mecbur kalan memurîni mumailevîhîmin endişesi memuriyetle vazifelerinde matlubolan nezahet ve intizamı taklil etmekte olduğu anlaşılmıştır. Vazifesini o'lanca mânasivle ifava sây eden ve mücerret sâii hizmet olduğu halde müessirata tabi olmanınların da kavmakamların müdahaleleri yüzünden livalarca ya hadbehad vevahut merc'i muhakimi olmak hesabıyla liva encümenlerinden bir vesile ile alınan karara istinaden mâruzı tecrim bırakılmakta olmalarından ifavı vazifede nevama hafif ile rica arasında kaldıkları nümeyan olduğundan umuru maliyenin tatarruku halelden masuniyeti ve kazanın diğer rüesavı memurîni gibi kemali serbesti ile mevdu uhdei memuriyeti olan vazâfin kemayelik ifasını tatmin için vali ve mutasarrıfların istitraden rey ve mütalâaları alınmak suretiyle doğrudan doğruya Maliye Vekâleti tarafından tâynini muvafık görülmüştür.

İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun onuncu maddesine müzeyyel kanun lâyihası müsveddesi

Madde 1. — Kaza malmüdürleri Maliye Vekâletince tâyin olunur.

Madde 2. — İdarei Umumiye Vilâyat Kanununun işbu madde kanuniye ile tearuz eden ahkâmı mülgâdır.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülâhkâmıdır.

Madde 4. — İşbu kanunun tatbikine Maliye Vekili memurdur.

Esbabı Mucibe mazbatası

Riyaseti Celileye

Kaza malmüdürlerinin sureti tâyinine dair olan İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun 10 neu maddesine zeyledilmek üzere İcra Vekilleri Heyetinin Heyeti Umumiyeden muhavvel 2 Mart 1338 tarihli lâyiha kanuniyesi, Kavanîni Maliye Encümeninde müzakere edildi.

Mahalleri muhasebe ve maliye ahkâmından yetişecek erbabı iktidarın tariki terakkisi küşade bulundurulmak için Vekâlet nezdinde sicil ve malûmatın lüzumu mevcudiyeti kabul edilmiş ve mahaza malmüdürlerinin merkezden tâynini ha-

linde sıkı bir merkezîyet usulü takip ve bundan mahallî idarelerde salâh ve intizamın haleldar olacağı teemmül edilmiş olduğundan malmüdürlerinin kemakân vâli ve müstakil mutasarrıflarca tâynini ve ancak tasdiki memuriyetlerinin Vekâletce icrası sureti tensibolmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur.

Kavanîni Maliye Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Erzincan	Kayseri
Sabit	Ahmed

Kâtip
Konya
Tevfik Fikret

Riyaseti Celileye

Kaza malmüdürlerinin sureti tâyinine dair olan İdarei Umumiyei Vilâyat Kararnamesinin 10 neu maddesine zeyledilmek üzere İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinin 1338 tarihli ve 1442 karar numaralı tezkeresiyle vâridolarak Heyeti Umumiyece 9 . 3 . 1338 tarihli içtimada Kavanîni Maliye Encümenine havale buyurulan kanun lâyihasıyla Kavanîni Maliye Encümenince tanzim olunan mazbata 20 . 12 . 1339 tarihli Heyeti Umumiye içtimada encümenimize havale buyurulmakla tetkik olundu.

Kaza malmüdürleri memurîni tâliyeden olup bu gibi memurînin merkezden tâyinleri intizamı idare ve fazla harcırâh verilmesi nikatı nazarından muvafık hal görülmemiş ve İdarei Umumiyei Vilâyat Kararnamesinin 10 neu maddesi mucibince kaza malmüdürlerinin vilâyetlerdeki defterdar ve muhasebeciler tarafından intihap ve inhâsı usulden olup bu esas malmüdürlerinin mütehasıs zevattan olmaları için kâfi şeraiti teminiyeden bulunmuş olmakla lâyihanın reddi lâzımgeleceğinin Heyeti Celileye arzı encümenimize karargir olmuştur.

Dahiliye Encümeni

Reisvekili	Mazbata Muharriri
Karesi	Çatalca
Mehmed Vehbi	Şakir
Kâtip	Âza
Karesi	Çorum
(Bulunmamıştır)	(Bulunmamıştır)

Âza Âza
Ankara Camîk
İhsan Süleyman Necmi
Âza
Bozok
Süleyman Sırrı

REİS — Efendim bu lâyhâi kanuniyenin reddini mutazammın olan bu mazbatayı ya ruznameyê alacağız veyahut şimdi reye koyacağız. (Reye, sesleri) Dahiliye Encümeni mazbatasını reyi âlinize vaz'ediyorum. Mazbatayı kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lûtfen el kaldırsın. Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edilmiştir.

Tezkereler

1. — *Mücadelei Millîyeye iştirak etmeyen ve hududu millî haricinde kalan erkân, ümera, zâbitan ve memurîn ve mensubîni askeriye hakkında yapılacak muameleyi ve Cıdalı Millîye iştirak edenlerin tekaüt maaşlarının sureti hesabını nâtik 25 Eylül 1339 tarihli Kanunun üçüncü maddesinin tefsirine dair Başvekâletten mevzut tezkereler (3/197) (Müdafaai Millîye Encümenine)*

Takrirler

1. — *İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Çanakkale muharebatı esnasında malûl olan kâdemli Yüzbaşı Cevad Efendinin ve emsalinin esbabı terfihlerinin temini temenniyatına dair takriri (4/129) (Başvekâlete)*

2. — *Saruhan Mebusu Edhem Beyin Saruhan vilâyetindeki yangın kazalar ahalisine muavenet ibrazına dair takriri (4/131) (Başvekâlete)*

3. — *Çorum Mebusu İsmail Kemal Bey ve rüfekaşının, Alaca - Sungurlu - Yahşihan yolunun turku umumîye meyanına ithaliyle 1340 senesinde inşası temenniyatına dair takriri (4/128) (Başvekâlete)*

4. — *Kângırı Mebusu Rifat Bey ve rüfekaşının, Kângırı - Ankara tarikinın yapılmamış olan on saatlik kısmının ikmalî için 1340 bütçesine kâfi tahsisat vaz'ı temenniyatına dair takriri (4/130) (Başvekâlete)*

5. — *Rize Mebusu Esad Beyin, ruznamenin 29 ncu maddesini teşkil eden, Rize ve havalisîn-*

de eşcarı müsmire yetiştirilmesi hakkındaki teklifi kanuninin mevaddı müstacele meyanına ithaliyle tercihan ve müstacelen müzakere edilmesine dair takriri

REİS — Okuyoruz efendim.

Riyaseti Celileye

Rize ve havalisinde eşcarı müsmire yetiştirilmesi hakkında takdim eylediğim lâyhâi kanuniyenin mevsimi hulûl etmekte olmasına ve teklifin ehemmiyetine mebni mevaddı müstacele meyanına ithaliyle tercihan ve müstacelen müzakere buyurulmasını arz ve teklif ederim efendim.

Rize

Esad

ESAD B. (Rize) — Efendim malûmuâliniz bu teklifi bundan evvelki Meclise takdim etmiştim. Fakat o vakit intihabat dolayısıyla bu muamele intacolunamadı, kaldı. Bu defa Meclisi Âlinize yeniden takdim ettim. Aidolduğu İktisat, Dahiliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine gitti. Şimdi huzuru âlinize geliyor. Bunu arz etmekten maksadım şimdiki teklifimle evvelki teklifim arasında hayli zaman geçmiştir. Bununla beraber teklifi esasî gayet mühimdir. İstilâya uğrıyan, esasen işsiz, güçsüz kalan dairei intihabiyem halkı refah ve saadetine, maiyetlerinin tehvinine medar olmakla beraber netice itibariyle Hazinesinin de istifadesini muciptir. Bununla beraber garsiyat zamanı da yaklaşmaktadır. Bunun için bu teklifi kanuninin mevaddı saireye tercihan ve müstacelen müzakeresini rica ediyorum.

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Reis Beyefendi; esasen İktisat Encümeni de bu temenniyeye iştirak etmektedir. Şark vilâyetlerimizin İktisat ve zirai faaliyetine mûtaalliktir. Bendeniz de bunun müstacelen müzakeresini teklif ediyor ve encümen namına rica ediyorum.

REİS — Esad Beyin tekliflerine İktisat Encümeni de iştirak ediyorlar. Esad Beyin tekliflerini reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lûtfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

Evrakı saire

1. — *İstanbul'da inikadeden Millî Türk Ticaret Birliği Kongresi âzasının hissiyatı tazimkârane ve minnettâranelerini arz ettiklerine dair telgraf*

B. M. M. Riyaseti Celilesine

İstanbul Türk Tacirleri Ticaret Odası, İktisat Fakültesi, Darülfünun ve bilûmum cemiyatı, İktisadiye Murahhasları ve memleketin münakid mütehasısları huzuriyle İstanbul'da, 18 Kânunusani 1340 tarihinde inikadeden Millî Türk Ticaret Birliği Kongresinde milletin necat ve istihlâsı emrindeki hıdematı fedakârânesiyle millet meclisleri tarihinde en büyük makamı işgal eden Büyük Millet Meclisimize umum âzanın hissiyatı

tazimkârâne ve minnettarânesinin vesateti Sâmîye Riyasetpenahileriyle arz ve iblâğına karar verildiği mâruzdur.

Kongre Reisi

Aynizade

Hasan Tahsin

REİS — Efendim! Muvafık görürseniz Divanı Riyasetten münasip cevap yazalım.

VEHİBİ B. (Karesi) — Muvaffakiyetlerini temenni ederiz.

3. — ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Âzayı kiramdan bâzı zevata mezuniyet itası ve mezuniyetlerini tecavüz ettirenler hakkında Divanı Riyaset kararları.*

REİS — Okuyoruz efendim:

Heyeti Umumiyyeye

Âtîde esamisi muharrer âzayı kiramın hizarlarında muharrer müddetle mezun adleri Divanı Riyasetin 19 . 1 . 1340 tarihinde münakit 17 nei içtimamında tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyyenin nazarı tasvilbine arz olunur.

T. B. M. Meclisi Reisi

Ali Fethi

İhsan Bey (Ergani), bir ay, (Tabip raporuna müsteniden),

Raif Efendi (Erzurum), temdiden birbuçuk ay,

Mehmed Emin Bey (Karahisarı Şarki), birbuçuk ay, 5 Kanunuevvel 1329 dan itibaren,

Necib Bey (Mardin), birbuçuk ay,

Mehmed Emin Efendi (İçel), birbuçuk ay,

İbrahim Süreyya Bey (İzmit), birbuçuk ay,

Arif Bey (Eskişehir), birbuçuk ay,

Süleyman Sudi Bey (Bayezid), birbuçuk ay,

Hâlet Bey (Erzurum), birbuçuk ay,

Celâl Nuri Bey (Gelibolu), birbuçuk ay,

Zeki Bey (Gümüştane), birbuçuk ay,

Zekâi Bey (Aydın), birbuçuk ay,

Dr. Mazhar Bey (Aydın), birbuçuk ay,

Hâlid Paşa (Andahan), bir ay,

Tevfik Fikret Bey (Konya), birbuçuk ay,

Osman Kadri Bey (Muş), birbuçuk ay,

REİS — İsimleri okunan efendilerin bu suretle mezun addedilmeleri, Nizamname mucibince, Divanı Riyasetten tasvibedilmiştir. Reyî âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmi-

yenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Diyarbakir Mebusu Zülfü Beyin geçen devredeki tecavüzü müddeti hakkında Divanı Riyaset kararı vardır efendim:

Heyeti Umumiyyeye

Diyarbakir Mebusu Zülfü Beyin, geçen birinci Devrei intihabiyenin Dördüncü İçtima senesi zarfındaki yirmidört günlük tecavüzü müddeti hakkında vermiş olduğu takrir üzerine 15.12.1339 tarihli ondördüncü Divanı Riyaset kararıyla vâkî olan istifsaara cevaben İdare Heyetinden mevrit sureti musdadakası merbut tezkere Divanı Riyasetin 19 . 1 . 1340 tarihinde münakid onyedinci içtimamında ledelmüzakere; mumailiyhin tecavüz ettirdiği yirmidört günlük müddetin senesi mezkûra zarfındaki mezuniyeti kanuniyesinden mahsubu tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyyenin nazarı tasvilbine arz olunur.

T. B. M. Meclisi Reisi

Ali Fethi

REİS — Diyarbakir Mebusu Zülfü Beyin geçen devredeki tecavüzü müddeti hakkında Divanı Riyaset kararını reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Aksini reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

Heyeti Umumiyyeye

Rize Mebusu Ali Beyin sureti musaddakası merbut telgraf ve tabip raporu 19 . 1 . 1340 tarihli Onyedinci Divanı Riyaset içtimamında ledet-tezekkür; mumailiyhin birbuçuk aylık mezuniyetinden onaltı gün tecavüzle avdet ettiği anlaşılmış ve keyfiyetin Heyeti Umumiyyeye arzı tensibedilmiştir efendim.

T. B. M. Meclisi Reisi

Ali Fethi

REİS — Rize Mebusu Ali Bey müddeti mezuniyetini tabip raporuna müsteniden onaltı gün tecavüz ettirmiştir. Bu müddetin de mezuniyetine ilâvesini Riyaset, Heyeti Celileye arz ediyor. Divanı Riyasetin teklifini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Divanı Riyasetin teklifi kabul edilmiştir.

Heyeti Umumiyye

Mezuniyetlerini tecavüz ettiren âtide esamisi muharrer âzayı kiramın mazereti meşrualarına binaen hizalarında muharrer hizmetler için dahi mezun adle.i 19 . 1 . 1340 tarihli onyedinci Divanı Riyaset içtimasında tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyyeye arz olunur.

T. B. M. M. Reisi
Ali Fethi

Besim Atalay Bey (Aksaray) Ondört gün.
Hâlis Turgud Bey (Sivas) Sekiz gün.

REİS — Efendim bu iki âzanın mezuniyetlerini tecavüz ettirdikleri müddetçe mazeretleri Divanı Riyasetçe kabul edilmiştir. İşbu müddetlerin de mezuniyetten addedilmesinin kabulünü Heyeti Celileye arz ediyoruz. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

REİS — Suallere cevap verilecek.

2. — *Zonguldak Mebusu Halil Beyin Ereğli kömürlerinin ücreti nakliyesine dair sualine Müdafaa-i Milliye Vekili Kâzım Paşanın şifahi cevabı (6/106)*

Riyaseti Celileye

Maden kömürlerinin birkaç gün evveline kadar Amerika'dan ton başına sekiz, İngiltere'den beş ve Zonguldak'tan birbuçuk liraya nakledilmesine mukabil âhiren Ereğli havzası kömürlerinin ücreti nakliyesi yine ton başına 4,5 liraya çıkarılmıştır. Ücretin bu suretle üç misline bâliğ olması, tahkikatı âcizanemize nazaran kabotaj hakkının armatörlerimiz tarafından vesile-i intifa telâkki edilmesinden münbahistir. Filhakika her şeyde olduğu gibi bu hususta da arz ve talep kaide-i esasiyesinin hükümlerinin olması tabii ve istihsalâta nisbetle vesaiti nakliyenin müsellemler olan mahdudiyetinin bu neticeyi tevlidedeseği bedihidir. Ancak hal böyle devam ederse Amerikan ve İngiliz kömürle-

rinin rekabeti karşısında Ereğli Havzai Pahmiyesi tatili ameliyat etmek ızdırarında kalacak ve binnetice birçok erbabı sây ve sermayemizin harabisine sebeb olacaktır. Kabotaj hakkı gibi bir memleketin medarı feyz ve saadeti olan bir üssü iktisadinin böyle bir harabiye sebeb olması kadar feci hiçbir şey tasavvur olunamaz. Bu vaziyet, her halde Hükümetin alâkai mahsusa göstermesini icab ettirecek derecede mühim ve hatarnâktir. Binaenaleyh, bu bapta icabeden esbab ve tedabiri vâkıanın ittihazını ve âtideki sualime şifaen cevap itasını rica ederim:

1. Başvekâlet bu hususta ne düşünüyor?

2. İktisat Vekâleti havzayı kurtarmak ve rekabeti ecnebiye altında ezilip kalmasına mani olmak için ne gibi tedabir ittihaz etmiş veya edecektir?

3. Müdafaa-i Milliye Vekâleti, kömür nakliyatını mutedil (ve meselâ ton başına birbuçuk liralık) bir fiyatla Seyrisefain İdaresine inhisar ettirerek hem havzaya hizmet, hem de Seyrisefaine devamlı bir menbai vâridat temin etmek gibi bir tedbir ittihazını faydalı addetmez mi?

Zonguldak
Halil

MÜDAFAA-I MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM Paş. (Karesi) — Efendim kömür fiyatları hakikaten tereffü etmiştir ve bu tereffüün «kabotajın ref'i dolayısıyla bir ihtikâr neticesi olmadığını zannediyorum. Sual tahririnde yazıldığı gibi bu, bir arz ve talep kaidesidir. Zonguldak'a giden gemiler boş gidiyor, oradan dolu olarak avdet edeceklerdir. Tabii boş gitmek, dolu dönmek fazla bir masrafı muciboluyor. İşte bu fazla masraftan dolayı kömürün de fiyatı yükseliyor. Nakliyatın doğrudan doğruya Seyrisefain tarafından, yani bir inhisar tahtında Seyrisefain tarafından yapılması meselesine gelince; bu eğer inhisar halinde Seyrisefaine verilirse - malûmuâliniz - ufak sermayadar büsbütün boğulurlar. Halbuki kış zamanında yalnız büyük vapurlar Zonguldak'a gidip kömür alıyorlar, küçükler gidemez. Fakat Mayıs iptidasından itibaren her vapur, hattâ kayıklar bile Zonguldak'a gidip kömür nakledebilirler. Şimdi bunu biz yalnız Seyrisefaine hasredersek diğer sefain, ufak sermayeler bundan istifade edemezler. Bunu daha vâsi, yani büyük, küçük

her sermayenin istifade etmesi için serbest bırakmak daha muvafık gibi görülüyor. Bütün ticareti memleket ve ufak tüccarların boğulmaması için inhisar yapmak muvafık görülmüştür. Mayıstan itibaren en ufak kayık bile kömür getirdikten sonra bunu neden Seyrisefaine hasrettirelim. Yalnız ve bütün vüsatıyla bu menbadan istifade edilmesi ve bu havzanın memleketin iktisadi noktai nazarından haiz olduğu tesiri idame için Seyrisefain bu hususta âzami kudretini sarf edecektir. Malûmuâ'niniz (Kabo-taj)'ın ref'inden beri Seyrisefain İdaresi kendi sahillerimizdeki nakliyatın teminini, tahlis'ye vazaifini, kılavız ve romorkör vazaifini deruhde ve ifa etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu kadar çalışmakla beraber ayrıca Zonguldak kömürlerinin nakli işiy'e de uğraşacak ve buna alâka peyda edecektir. Bunun temini için Seyrisefainin halihazırda elinde bulunan gemiler böyle büyük mikyasta kömür nakline müsait bir derecede değildir. Bunlar ahaliyi nakledeleler, ahali nakline mahsus olan gemileri kömür nakline yarıyacak hale tahvil ederlerse şekli insan nakline mahsus olduğu için fazla miktarda kömür alamaz. Bundan dolayı kömür nakline daha müsait gemiler iktiza etmektedir. Bu son vaziyet üzerine, yani kömürün pahallaşması üzerine Seyrisefain İdaresine; Zonguldak'tan kömür nakline mahsus vapur mübayaası etmek üzere 230 - 250 bin lira kadar bir para verdik ve bunlarla başka bir şey mübayaası etmeyip yalnız kömür nakline mahsus gemi mübayaası etmesi ve Zonguldak Havzai Fehmiyesinin halihazırda mevcut tazyikten kurtarılması için emrikatî verdik.

HALİL B. (Zonguldak) — Paşa Hazretleri! Bu vapurlar ne kadar müddette temin olunacaktır?

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Efendim, Seyrisefain şimdi ahali için iki vapur mübayaası etti. Heyet vapur mübayaası mümkün olan yerlere gönderildi. Derhal telgrafla emir verdik. Parayı buradan tahsis ederek gönderdik, «En kısa bir zamanda bunu mübayaası edin ve tazyiki ref'edin» dedik.

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Mübayaası nereden yapılıyor?

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Efendim! Her tarafa mütaaddit heyetler sevk edilmiştir, her tarafta aramak-

ta dırlar. Muhtelif eşhas ve hattâ hükümetlerle temasa gelmektedirler. Fransa'ya, İngiltere'ye, Yunanistan'a, İtalya'ya ve daha sair yerlere adamlar gitmiştir. Bu şekli biz daha muvafık gördük. Yani İstanbul'da komüsyoncular vasıtasıyla vapur mübayaasına kalkıp da bilâhara nâdim olmaksızın böyle mütehasıs adamlarla doğrudan mal sahipleriyle görüşüp bir neticeye varmayı daha muvafık bulduk. Bu suretle iki tane vapur alınmıştır ve daha da devam ediyorlar ve verdiğimiz parayla tercihan kömür vapurları mübayaasını da temin ettik. Öyle zannediyorum ki, az bir zamanda bu vapurlar mübayaası edilecektir. Bunlar alındıktan sonra Seyrisefain kömür nakliyatını kendine inhisar ettirmek fikrinde değildir. Herkes ve büyük, küçük sermayedarlar için nakliyatta serbesti daha muvafık olacaktır. Memleketin iktisadiyatı noktai nazarından bunu münasip gördük. Düşündüğümüz budur.

REİS — Kâfi mi efendim?

HALİL B. (Zonguldak) — Kâfidir efendim.

REİS — Maarif Vekili âtideki suallere şifahî cevap verecekler.

3. — *Karahisarı Sahib Mebusu Ruşen Eşref Beyin, Galata-aray Lisesinde senei tedrisiye ortasında Maarif Vekâlet'ince tatbik edilen dört maddelik hususun izahına dair Maarif Vekâletinden sual tahriri (6/64)*

REİS — Ruşen Eşref Bey burada mıdır? (Hayır sesleri) Ruşen Eşref Bey burada bulunmadığı için içtimai âtiye tâlîk edilmiştir.

4. — *Bolu Mebusu Şükrü Beyin, mülhak bütçeden maaş alan memurün çocuklarının leyli liselere kabul edilenlerin ücreti tedrisiyelerine dair sual'ne Maarif Vekili İsmail Safa Beyin şifahî cevabı (6/191)*

T. B. M. M. Riyaseti Celîlesine

Ebeveynleri muvazenei umumiyeden maaş alan memurün evlâtlarından leyli liselere kabul edilen ücreti tedrisiyelerinden yüzde yirmi tenzîl edileceği hakkında ittihaz olunan kararın ahiren idarei hususiye bütçelerinden maaş alan memurün evlâtlarına dahi şümulü kabul edildiği halde mülhak bütçelerden, yani Muvazenei Umumiyenin bir cüz'ü lâyenfekki olan Ziraat Bankası bütçesinden maaş alan memurün evlâtlarından bu atıfetin dirğ edilmesi için bir sebebi mâkul ve mantıkî görülemiyor.

1. Bu kısım memurün ise nisbeten az maaş aldıkları halde bunların evlâtlarının mahrumiyeti ne gibi esbaptan neşet etmiştir?

2. Muvazenei Umumiyyeden hariç kalan muvazenei hususiye memurlarına bahşedilen müsaadeye kıyasen yine muvazenei umumiyyeden hariç addedilen Ziraat Bankası memur evlâtları neye istinaden istisna edilmektedir?

Bu hususâtı mezkûreyi Maarif Vekâletinden sual ve şifahen cevap itasını arz ve teklif ederim.

Bolu
Şükrü

MAARİF VEKİLİ İSMAIL SAFA B. (Adana) — Efendim mekteplerimizde talebemizden alınacak ücreti tâyin için öteden beri Maarif Vekâletiyle Maliye Vekâleti biltilâf bu cetvelleri karşılaştırdı. Bu ücretleri karşılaştırırken memur çocuklarına bir müsaade olmak üzere % 20 tenzilât yaptık. Bidayette bu % 20 tenzilât yalnız muvazenei umumiyyeden maaş alanlara hasredilmişti. Halbuki sonra vilâyat şikâyet ettiler. Sızlandılar. İdarei hususiye memurlarının da bundan istifade etmesini talebtiler. Onu da Maliye Vekâletine yazdık. Kabul ettiler. Hakikaten bu meyanda mülhak bütçelerden maaş alan memurün çocukları bu % 20 den istifade etmiyordu. Bunu birkaç defa Maliye Vekâletine yazdık. Fakat evvelki gün Maliye Vekili Beyin bu husustaki muvafaaktlerini istihsal eyledim. Onlar da istifade edeceklerdir. (Teşekkür olunur sesleri.)

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Madem ki, bunların istifade etmeleri temin edilmiştir, böyle buyuruyorlar, binaenaleyh kâfidir. Fazla izahata lüzum yoktur.

5. — *Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Ankara'da yapılmaya başlanmış olan çift mekteplere dair tahririne Maarif Vekili İsmail Safa Beyin şifahi cevabı (6/105)*

B. M. M. Riyaseti Celilesine

8 Sonkânun 1338

Dün, oldukça uzun, geniş bir teftiş seyahati yapıp dönmüş olan Maarif Vekili Beye Vekâletin hâlâ kullandığı uydurma dilince (beyanı hoşâmedî) den sonra - soruyorum. Ne gibi uygunsuzlukları görmüş, hangi temele, uygun biçime sokarak gidermiş olduklarını değil; acaba makamlarının yanbaşında - şu Türkiye merkezinde, An-

kara'da aylarca evvel yapılmaya başlamış, hâlâ bitirilememiş «Çift mektepler» - plânlarını zamanında görmüşler mi? Bu plânlara göre kurulacak yapıların arsasını yine zamanında teftiş etmişler; yahut ettirmişler mi?... Etmemişler, yahut görememişlerse bu vazifeleri Vilâyet Maarif Müdürü olsun ifa eylemiş mi?... Hâsılı Vekâlete mensup kim olursa olsun görmüş, teftiş etmiş de plâni pedagojiya şartlarına uygun arsayı bu şartlara elverişli bulmuş mu? Bulmuşsa mektep yapılarının, avlularının hepsinin kaçta mal olacağı raporunu bir yahut birkaç mimardan almış mı?... Almışsa bu rapor vilâyet bütçesine, fakir milletin fakir kesesine gelişir bir yekûnu gösterir bir rapor muymuş? Bu yekûnu, devam etmekte olan masraf geçmiş mi, geçmemiş mi? Geçmiş ise buna kim, yahut kimler sebeb olmuşlar ise haklarında ne yapılabilmıştır? O yapıların (ilk mektep) olabilecekleri kanaati hâlâ değişmemiş midir? Değişmiş ise ne olmaları kararlaştırılmış bulunuyor? Ağızdan cevap teklif ederim.

Zonguldak
Tunalı Hilmi

MAARİF VEKİLİ İSMAIL SAFA B. (Adana) — Malûmuâliniz mekâtibi iptidaiye için her tarafta çok ihtiyaç vardır. Bilhassa Ankara merkezi Hükümet olduktan sonra bu ihtiyaç daha kuvvetli kendisini göstermiştir. Ankara'da mektebi iptidai olarak yapılmış bir tek bina yoktur. Onun için geçen sene Vilâyetle temasa geldim. Biran evvel Ankara'da mektep ihtiyacını tatbik etmek ve mektepleri yaptırtmak için ricada buldum. Encümenle, vilâyet meclisi umumisi ile görüştüm ve nihayet yeniden iki mektebin inşasına muvafakat ettiler. Karar verdiler. Bu iki mektep için evvelce Maarif Nezareti tarafından altı dersaneli mektepler için yapılmış olan plâni esas ittihaz ettik ve Türk üslûbuna göre bunda bâzı tadilat da yaptık. Mektep hepimizin malûmu olduğu üzere yangın yerinde yapılmaktadır. Bunun arsası altı dönümdür, emvali mektrukedendir. İstimlâk muamelesi yapılmıştır. Her arşın murabbai için yarım lira bedeli iştirâ konmuştur. Yalnız şüphe yok ki, plânlar, her türlü ihtiyacı temin etmektedir. Malûmuâliniz ilk keşfi (52 000) liradır. Fakat (52 000) lira ile bu iki bina çıkmadı. Son ikinci bir keşfi yapıldı. (20 000) liraya daha ihtiyaç gösterildi. Onun için Tunalı Hilmi Beyin sordukları suallerin ço-

ğu, evvelce Vekâlet tarafından düşünülmüş, plâ-nı yaptırılmış, arsası tâyin edilmiş ve Vekâletin malûmatı dâhilinde yapılmakta bulunmuştur. Bu iki binanın inşasında hakikaten büyük bir süratle - Vilâyete teşekkür etmeye borçluyum - büyük bir faaliyetle devam edilmiştir. İnşaata Ağustosta başlanmıştır ve bu iki bina şimdiki hale gelmiştir ve bu iki mektep binası, iptidai mektep binası olarak kullanılacaktır. Başka bir şey için kullanılmasına sebep yoktur. Şüphe yok ki, hepimiz, bilhassa iptidai mekteplerimizi Türk çocuklarına lâyük bir şekle ifrağ etmeyi arzu ederiz. Binaenaleyh bu binalar için yapılan fedakârlığa ve ihtiyar edilen masrafa hiçbir zaman israf demek doğru olmaz. Bilâkis millet, böyle binaları ile ve böyle binalar yaptırmakla iftihar eder.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Bir suale müsaade buyurulur mu? İkinci keşif; kaç bin lira idi?

MAARİF VEKİLİ SAFA B. — 20 000 lira...

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Yani 20 000 lira zam ile mi?

MAARİF VEKİLİ SAFA B. — Evet...

REIS — Hilmi Bey! Kâfi mi efendim?

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Hayır efendim... Arkadaşlar! Vekil Beyle maalesef esasta taban tabana zıt bulunuyoruz. Evveleminde sükût ile geçtirdikleri bir ima hakkında, inşaallah bütçe münasebetiyle veyahut tekerrür edecek olan Türkçe Kanunu münasebetiyle güzel bir cevap alırım. Uydurma deyince beyanı hoşâmedî dediğime hiçbir şey demediler.

Efendim! Buyurdular ki: «Mektep - son sözünden alıyorum - «Türk milletinin iftihar edeceği bir tarzda inşa edilmiştir» Arkadaşlar! Bana iftihadan evvel, tatlıdan, pırzoldan vazgeçtim, kuru ekmek lâzım. Yani kuru bir çatı altında evlâtlarıma, mümkün olabildiği kadar çok evlâdına ders, terbiye verebilmelidir. Evveleminde mektebin yeri katıyen «Pedagoji» noktai nazarıdan muvafık değildir. (Türkçe söyle sesleri) Türkçesini bilen varsa söylesin. (Anlamadık sesleri) Terbiyei etfal diyeceğimize. Bu da Türkçe değildir. Evet! Evveleminde mektebin mevkiî «pedagoji» şeraitine muvafık değildir. Çünkü yukarı taraftan Ankara çarşılarının tozları, o tarafın rüzgârları ile bu tarafa gelir. Sonra bu taraftan, Cenuptan, lodosun, kiblenin koparacağı tozlar, o tarafa gider. Ben üç sene o civarda otur-

muşumdur; bilirim. O tozları yemişimdir. Yarın oraya tramvay yapılacaktır. Orada, kalabalık caddenin önünde çocuklar dersle mi meşgul olacaklar yoksa ahalinin, kalabalığım ve tramvayların gelip gitmesini seyir ile mi meşgul olacaklar?

Arkadaşlar! Esaslı olarak şu noktaya dokunmak isterim. O binanın arsası; görülmüş, teftiş edilmiş midir, mektebe muvafık olarak oraya bir bina yapılabilecek midir, pedagoji şeraitine muvafık mıdır? Bir kere mektep binaları benim malûmatıma göre veyahut tetkikatıma ve kanaatime göre - 30, 40 seneden beri yapılmakta olduğu üzere - mümkün ise bir kat üzere yapılmalıdır. Bilhassa iptidai mektepleri... Böyle yapılmamış olan bu mekteplere ilâveten soruyorum. Arkadaşlar çocukların; zıplıya zıplıya çocukça oynıyacakları avlular var mıdır acaba?

ALİ SAİB B. (Kozan) — Vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — O avlu, elli metre umkunda olarak arkaya gidecekmış... Fakat tasavvur ediniz. Elli metre yukarı katta bir sınıfta bulunan yedi yaşında bir çocuk aşağı inecek ondan sonra avluya merdivenlerle çıkacak ve oynıyacaktır.

FERİDUN FİKİRİ B. (Dersim) — Bize ne canım, idarei hususiyeye aittir.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Halbuki arkadaşlar! Bu, fenne mugayirdir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Şimdiye kadar neçin sükût ettin?

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Şimdi Vilâyete teşekkür ediyorlar, bendeniz de teşekkür ederim. Fakat her ne kadar idarei hususiyeye ait ise de (Reis Beyefendi! Vakit geçti, on dakikadan fazla oldu sesleri.) kendilerinin doğrudan doğruya alâkadar olmaları lâzım olan ve alâkadar olduklarından dolayı eidden teşekkürü lâyük olan Maarif Vekili Beye soruyorum ve sizin viedanımıza, irfanımıza müraعات ediyorum. Elli-ikibin lira ile yapılamayan bu iki binadan bu yirmi bin lirayı çıkarıp da diğer paralarla daha dört mektep, daha altı mektep yapılamaz mıydı? Arkadaşlar! Ben yapılabileceğini iddia ediyorum. Zira; sonradan ilâve edilen (20 000) lira o sert, sert olan ve aylardan beri kaldırılamayan topraklar için sarf olunmuştur. Bu suali vermekten maksadım...

REİS — Hilmi Bey! Bir dakikanız kalmıştır. TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar! Riyaset Makamı bir dakikam kaldığını ihtar buyurdular. Benim de bir cümlem vardır. İlk sözümü tekrar ediyorum. İftihardan evvel, şeref gözetmeden evvel gerçek gıdalardır. Asıl gıdaları elde etmeye çalışalım ve onu ancak ve ancak tasarrufla yaptırabiliriz. Yoksa iftihar aramakla, şeref aramakla veya nümayiş aramakla değil arkadaşlar!...

6. — *Malatya Mebusu Reşid Ağa'nın, Behisni kazasındaki idadi mektebinin bu sene ilga edilip edilmediğine ve mektep muallimlerinin maaşlarının verilmediğinin esbabına dair suali ve Maarif Vekili İsmail Safa Beyin şifahi cevabı (6/61)*

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Öteden beri halkın arzu ve intizar eylediği mekteplerin küşadı ve çocuklarının talim ve terbiye görmesi idi. Binaenayeh vilâyet ve kazalarda müceddeden bir mektep küşadedilmediği gibi eskiden beri küşadedilmiş, halen mevcut bulunan mektep muallim ve muallimelerine ancak altı mahta bir maaş verilmektedir. Bu suretle muallim ve muallimeler zaruret ve sefalet içerisinde yaşamaktadır ve bir de Malatya vilâyetine tabi Behisni kazasına geçen sene bir mektebi idadi küşadedilmiş iken bu sene ilga edildiği istihbar kılınmıştır. Eğer hakikat ise mektebi idadinin ilgasiyle mektep muallimlerinin maaşlarının verilmediğini ve esbabı taahhurunu Maarif Vekâleti Celilesinden istifsar eylerim.

29 Teşrinisani 1339

Malatya

Reşid

MAARİF VEKİLİ SAFA B. (Adana) — Efendim! Malatya'da bazı muallimlerin maaşı tedahülde kalmıştır. O da Muhasebei Hususiye'nin Maliyedeki alacaklarını alamamaktan ileri geliyor. (53 000) lira alacakları vardır. Beş, altı aydan beri muhabere devam ediyor. Nihayet bundan birbuçuk ay evvel bu paranın (15 000) lirası gönderildi. Diğer kısımları da gönderilmek üzere. Onun için bundan sonra muallimlerimizin maaşlarının kalacağını zannetmiyorum.

İdadi meselesine gelince, bu idadinin kısmi iptidaisi açılmıştır, kadrosu ve sairesi, havalesi gönderilmiştir. Binaenaleyh; zannediyorum ki

«İdadi açılmıyor» tarzındaki iddia da vâkı değildir.

REİS — Kâfi mi Reşid Ağa?

REŞİD AĞA (Malatya) — Bir şey arz edeceğim. Mektebi idadi açılmıştır. Neye açılmasın? Malatya'nın Maliyeden 53 000 lira alacağı vardı. Ondan dolayı maaşları tedahülde kaldı diye Vekil Bey sualime cevap verdiler. Halbuki ben kendi kazamın muallim ve muallimelerinin maaşları hakkında şifahi sual sormuşumdur. Bizim kazanın (6 500) lira Maarif Hissesi vardır. (4 000) lira Tarik Bedeli vardır ki, umumiyetle onbin lirayı tecavüz eder. Muallim ve muallimelerin maaşı 2 500 liraya çıkar. Liva öteden beri kaza idaresine tahakküm ettiği için usul iktizasından olarak bankaya yatırılmış olan bu paralar, livanın verdiği emir üzerine livaya gönderiliyor. Nereye sarf edildiğini bilmem. Ben orada iken henüz bir maaş almışlardı. Hattâ ben Teşrinievvelde hareket etmiştim. Beş aylık maaşlarını almışlardı. (Her yer öyle sesleri) Bizim kazanın onbin nüfusu vardır. Geçen sene bir mektebi idadi küşadettik. Maarif Vekâleti müdürünü gönderdi. Dört ay vazifesini yaptı. Sonra tatil yapıldı. Bu sene ilga edildiğini haber aldım. Bu sene geldiği zaman böyle idi. Varidatı bol olan bir kazanın mektebi neden lâğvediliyor ve muallimlerine neden maaş verilmiyor? Liva, yüz seneden beri memleketimizin parasını alıp sarf ediyor. On sene, yirmi sene de mekteplerimiz için sarf etsin. Mektebi idadinin yeniden açılmasını ve mektep muallimlerinin maaşlarının mah bemahtan verilmesini istirham ederim. Fakat kalan parayı liva alsın, mâruzatım bundan ibarettir.

MAARİF VEKİLİ İSMAIL SAFA B. (Adana) — Efendim! İdadi elyevm açıktır. Behisni için arz ediyorum. İdadi açıktır. Sualin mevzuu esasen Behisni İdadisi idi. İdadi açıktır; mülga değildir. Sonra maaşlar meselesinde vilâyet alacağını alamadığından muallimlerin maaşlarını veremediğini söylüyor. Biz mütemadi takibatta bulunuyorduk, takibatımız müsmir oldu. Maliye Vekâleti alacağımızdan birçoğunu gönderdi. Diğer kısmını da göndermek üzere. Sonra, kaza ile vilâyet arasında bazı mesail vardır. Bunun için de bazı tedabir alacağız.

REŞİD AĞA (Malatya) — Diyeceğim budur ki mektebi idadimizi açmış bulununuz.

MAARİF VEKİLİ İSMAİL SAFA B. —
Mektep açıktır efendim!

5. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *Telgraf ve telefon umurunun tensikine dair kanun lâyihası ve Posta ve Telgraf, Adliye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları (1/118)*

REİS — Ruznamei müzakeratımıza devam edeceğiz. Telgraf ve telefon lâyihasının bakıyei

REİS — Ruznamei müzakeratımıza devam müzakeresine başlıyoruz efendim. Dokuzuncu maddede kalmıştık. Bundan evvel, İzmir Mebusu Mahmud Celâl Bey tarafından kanuna bir madde ilâvesi hakkında bir takrir verilmişti. Encümene gitmişti. Encümenden gelen şekli okuyacağım :

Riyaseti Celileye

İzmir Mebusu Mahmut Celâl Bey tarafından verilip encümenimize havale buyurulan takrir encümenimizce de muvafık görülerek üçüncü maddeye berveçhi âti zeylolarak ilâvesi encümenimizce müttefikan kabul edilmiş olmakla Heyeti Umumiyeye arz ve takdimine karar verildi.

Reis	Mazbata Muharriri
Erzurum	—————
Hâlet	
Kâtip	Âza
Namına	Van
Okunamadı.	Hakkı
	Âza
	Tokad
	Mustafa

Üçüncü maddeye zeyl : Şehirler dâhilinde telefon şebekesi tesisi hakkında o beldenin belediye heyetiyle diğer müteşebbisler tarafından imtiyaz talebi vukuunda şeraiti mütesaviyenin tahakkuku kaydüşartiyle belediye heyetleri tercih kılınır.

REİS — Efendim! Üçüncü maddeye müzeyyel midir, yoksa ayrıca bir fıkra mıdır, ayrı bir madde midir?

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Ayrı bir madde olmalıdır.

REİS — Efendim! Encümenin mütalâasını soruyorum.

Efendim! Üçüncü maddeye zeyl denmiştir. Halbuki maddeleri yeni yapıyoruz. Zeyl olacak bir şey yoktur.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Fıkrai şaniye demek.

REİS — O maddeye bir fıkra ilâvesi şeklin dedir.

AHMED MÂHIR Ef. (Kastamonu) — Pek güzel; fıkra halinde olsun. Ayrıca bir madde yapmaya hacet yok.

HÂLET B. (Erzurum) — İkinci fıkra olarak...

REİS — İzmir Mebusu Mahmud Celâl Beyin teklifi encümenince biraz tadil edilerek şöyle bir fıkra olarak kabul edilmiştir, okuyorum. «Üçüncü maddeye zeyl : Şehirler dâhilinde telefon şebekesi tesisi hakkında o beldenin belediyesi heyetiyle diğer müteşebbisler tarafından imtiyaz talebi vukuunda şeraiti mütesaviyenin tahakkuku kaydüşartiyle belediye heyetleri tercih kılınır.»

Böyle bir fıkranın ilâvesini reyi âlinize arz ediyorum.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim (belediye heyetleri tercih kılınır) değil (belediyeler...) demeli.

REİS — Belediyeler veya belediye heyetleri, ikisi müsavidir. Mamafih (belediyeler tercih olunur) şekline koyduk. Üçüncü maddeye böyle bir fıkranın ilâvesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Üçüncü maddeye (H) fıkrası olarak böyle bir fıkranın ilâvesi kabul edilmiştir efendim.

Dokuzuncu maddeyi okuyoruz efendim :

Madde 9. — Hükümet, gerek bileümle hutut ve gerek bâzı aksamı hutut üzerinde, gerek bileümle muhaberat ve mükâlematı ve gerek bâzı aksamı muhaberat ve mükâlematı muvakkaten veya tamamen tatil etmek hakkını muhafaza ederler.

ZÜLFÜ B. (Diyarbakir) — Efendim bu maddeyi okuduğumuz zaman vücutlarımız ürperiyor ve hayret içinde kalıyoruz. Telgraf Müdiriyeti Dairesine bir de sansür koyuyoruz. Bütün muhaberatı telgrafiyeyi sansür ettikten sonra sahibine keşide edeceklerdir. Halbuki tayyedilen yedinci madde buna nisbeten çok hafifti. Bu madde, Meşrutiyetle, Cumhuriyetle değil, Mutlâkiyetle idare edilen bir Hükümete bile yakışmaz. Böyle bir teklifi Cumhuriyetle idare edilen bir Hükümette çıkarmak kabil değildir

ve hayret ediyoruz. Telgraf Müdürü Umumisi de Avrupa'da tahsil görmüştür. Kendilerinden sorarım : Meşrutiyetle, Cumhuriyetle idare olunan bir hükümetin kanunlarında böyle bir madde var mıdır, nereden misal getiriyorlar ve ne üzerine koymuşlardır? Bunun tayyını teklif ederim.

REŞİT AĞA (Malatya) — Efendim! Şurada bir iki fıkra vardır. Bendeniz bunlar hakkında mâruzatta bulunacağım. «Hükümet, gerek bileümle hutut ve gerek bâzı aksamı hutut üzerine, gerek bileümle muhabereat ve mükâlematı ve gerek bâzı aksamı muhaberat mükâlematı muvakkaten veya tamamen tadil etmek hakkını muhafaza eyler..» deniliyor. Beyefendiler! Milletın, sabık Hükümeti kaldırıp yerine Halk ve Cumhuriyet Hükümetini ikame etmekteki yegâne sebebi, hürriyeti şahsiyesine malik olmak ve bilâkaydışart Hâkimiyeti Milliyesini muhafaza etmek esasına matuftur. Bu kelimeleri kabul etmek demek, milletın hürriyeti şahsiyesine taaruz etmek demektir ve Hâkimiyeti Milliyesinde olan hakkı kazasını ref'etmektir. Bu usul ve kanun Hükümeti sabıka ve Hükümeti Mutlaka zamanında câri olmamıştır. Bugün bu kelimeleri bu maddeye koymaktaki sebepler nedir? Bilmiyorum.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Encümen izah etsin..

REŞİD AĞA (Devamla) — Encümenin izahı da hürriyeti şahsiyeye taaruzdur. Hâkimiyeti Milliyeyi, hakkı kazayı ref'etmektir. Çünkü herkes bugün serbesttir. Beyefendiler! Hükümet «Teşkilâtı Esasiye Kanunu yapıldığı zaman böyle bir madde koyarız.» derse vazgeçsin. Çünkü millet bugün gözünü açmıştır. Milletın kol ve ayaklarını bağlamaya imkân yoktur. Millet gözünü açmıştır ve ilerde daha ziyade açacaktır. Millet, katiyen kimseyi Hâkimiyeti Milliyesine taaruz ettirmiyecektir. Bu kelimelerin tayyını teklif ederim ve bu tay teklifinin de kabulünü istirham ederim.

SÜLEYMAN SİRRI B. (Bozok) — Reis Beyefendi! İzahat verseler de anlasak..

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Reis Beyefendi! Madde şayanı tetkiktir. Encümen izah etsin; tenevvür edelim.

REİS — Encümen söz istediği zaman her zata takdimen söz veririz. Söz Mazhar Müfid Beyindir. Buyurun Mazhar Müfid Bey!

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Efendim! Bu onuncu madde muhaberat ve mükâlematın tamamen veya muvakkaten tatiline ait bir maddedir. Acaba şu kanun lâyhasını tanzim eden vâzı kanunun düşündüğü ve maksadı nedir? Eğer asayışı umumiye muhafazaten bunu koyduk diyorlarsa hacet yoktur. Onbirinci maddede onu koymuşlardır. Onbirinci maddede deniyor ki; «Hükümet, asayiş ve inzabatı umumiye muhil mahiyette görünen veya kavanini memleket ve âdabı umumiye mugayir bulunan muhaberat ve mükâlematı ret ve tevkif edebilir.» Asayışı umumiye ve inzabat için ve âdabı umumiye mugayir ahvalden dolayı bu salâhiyet 11 nei maddede zikredilmişken bir de 10 neu maddede «İsterse bilûmum muhaberatı, ister hepsini, ister bir kısmını tatil eder.» deniliyor. Buna lüzum nedir? Eğer Hükümet böyle bir lüzum görürse Posta ve Telgraf Kanununda bunun yeri yoktur. Bundan benim anladığım muhaberatı telgrafiyeyi, ki cümlemizin hukuku esasiyesindedir, bunu, âdabı umumiye ve asayışı umumiye memleket noktasından gayri bâzı esbap dolayısıyla istediği zaman menetmeye mâtuftur. Eğer âdabı umumiye, asayışı umumiye taallûk eden bir madde; bir mesele olsaydı, bunu 11 nei maddede zikretmemesi lâzımdı. Demek ki, Hükümet asayiş ve âdabı umumiyenin fevkinde bir imtiyaz istiyor ki o da istediği zaman ya bütün muhaberatı tevkif etsin, ya etmesin. Lütfen bunlar anlaşılabilmesi için Müdürü Umuminin vevahut aidolduğu encümen izahat versin. Anlaşılmıyan bir maddedir bu; belki bir sebebi vardır. Fakat anlıyamadık. (Encümen yok mu sesleri)

REİS — Encümenden kimse yok mudur? İzahat istiyorlar, izahat versin.

SÜLEYMAN SİRRI B. (Bozok) — Müdürü Umumi Bey buradadır. İzahat versin..

POSTA VE TELGRAF MÜDÜRÜ UMUMİSİ FAHRİ B. — Maddeyi Hükümet hiçbir zaman sansür fikriyle koymamıştır. Burada yalnız avarızı tabiiye, avarızı esasiye ve askeriye nazarı itibara alınmıştır. Evvelece Hükümet bileümle muhaberatı tatil etmek hakkını haizdi. Bilfarz Erzurum'da telgraf hatları kırıldı. Halbuki bundan evvelki bir maddede herkese telgraf muhaberatı hakkı bahşedilmişti. Binaenaleyh bu madde hatlar kırık olursa, bu kısım muhabereyi bugün tehir ettik diyebilmek içindir. Yoksa senin

telgrafını şunun için almıyoruz demek katiyen vârit değildir. Bundan maada telgrafnameler, umumen kabul edilmiş olduğu veçhile, üç türlü yazılıyor. Ya açık yazılır; hepinizin anladığı lisanla veyahut âlemi ticarete mukaveleli lisanla, yani kod ile yazarlar. Bunun için koca koca risaleler teşkil edilmiştir. Veyahut da şifre olarak, rakamlardan ibaret olarak yazılır. Binaenaleyh ticaret âleminde bâzı zaman gelir ki bunu misal olmak üzere arz edeyim : Bilfarz yumurtacılar arasında kullanılan (Tabut 315 baş sıcak) Bundan ne anlaşılıyor, bundan maksat; bir tabut yumurta 315 kuruştur ve bu yumurtanın iyisi ve büyük olması matluptur. Alış - verişi hararetlidir. demek istiyor. Bunu alelâde zamanlarda Hükümet kabul eder. Fakat bâzı zamanlarda bunu Hükümet geçirmemek ister, bu kısım muhaberatı, bu tarzda yazılmış muhaberatı kabul etmem, açık yaz der. Yani açık yaz demek için konmuştur. Sonra harbden evvel olduğu üzere ahali beyninde şifre ve kod yazılmaya mesaj vardı. Ahvali harbiye münasebetiyle Hükümet gerek şifre ve gerek (kod) un ahali beyninde teatisini o zaman ref'etmişti. O zaman için mahzur vardı. Ref'etmişti. Zülfü Bey buyurdular ki bu, acaba hangi hükümetin kanununda mevcuttur? Eyvelece arz ettim. 50 seneden beri mevcudolan Petersburg Mukavelenamesi vardır ki bugün buna 42 devlet iştirak etmiştir ve 1875 senesinden beri mer'idir ve her sene de bir konferans akdedilir. Bütün telgraf idareleri ve bütün hukukçular gelirler, görüşürler. İşte efendiler! 1875 senesinde ilk defa olarak konulmuş olan bu madde her beş senede bir yeniden müzakereye konulduğu halde bir harfi bile değiştirilmemiştir. Petersburg Mukavelenamesinin 8 nci maddesi; efendiler, şudur : «8 nci madde : Kezalik, her hükümet, indelicap, beynelmilel muhaberatı bir zaman gayrimuayyen için gerek sureti umumiye ve gerek yalnız bâzı hutut üzerinde bâzı nevi muhaberatı tatil etmek hakkını muhafaza eder. Şu kadar ki keyfiyetten Hükümeti Âkidenin her birini haberdar etmek lâzımdır.» Bunda esas itibariyle vüsatten sarfınazar edilirse meselâ İngiltere'de bir tel yerine sekiz tane tel veyahut başka bir idarede onbeş tel olabiliyor. Belki işletme itibariyle telgraf idarelerinin kavanini dahilileri müsavidir. Efendiler! Bir telgrafname gerek bizim gişemize verilsin, gerek İngiltere ve gerekse en medeni bir memleketin gişesine ve-

rilsin; aynı muameleyi takibederek oradan muhabere salonuna çıkar, oradan yazılır, müvezzie verilir. Sahibine teslim edilir. Kavaidi umumiye aynıdır. Her memleket, bu kavaidi umumiye kendi memleketine ithal etmiştir. Bizim bu maddeden maksadımız, her memleketin olduğu gibi, hükümetin bu gibi şeyleri talik edebilmesinden ibarettir. Bunun mânası budur. Yoksa hatıra geldiği gibi sansür katiyen kastedilmemiştir.

AHMED MÂHİR Ef. (Kastamonu) — Ama bu madde buyurduğunuzu tefsir etmez.

İSMÂİL CANBULAT B. (İstanbul) — Efendiler, Posta Müdürü Beyin izahatı ve bilhassa son okudukları madde, tamamıyla beynelmilel muhaberata aittir. Müdür Bey; devletlerin arasında yapılmış bir mukaveleyi gösteriyor. Bittabi bir devlet, diğer devletlere nazaran istiklâli tammını muhafaza için bir kayıt derceder, bunda hiç ihtilâf yoktur. Fakat bunda, doğru dan doğruya Türklere verilmiş olan bir hakkı alıyor. Yani telgraf idaresi; devlet telgrafı inhisarını üzerine almakla yalnız bir vazife olarak bunu kabul ediyor. Yani Hükümet istediği telgrafı istediği vakitte versin diyecektir ve bunu bir vazife olarak kabul ediyor. Ama burada hat bozulur diyor. Fakat hattın bozulacağını bu madde burada ifade ediyor mu? Rica ederim; bu maddeden böyle bir şey anlaşılıyor mu? Burada öyle bir şey anlaşılıyor. Bir kere hiç tasavvur olunamaz ki, bütün hutut bir anda bozulsun. meğer ki kıyamet kopsun. Bu; başka türlü olamaz. Demek bu; vârit değildir. «Bâzı aksamı hutut üzerinde gerek bileümle muhaberat ve mükâlematı ve gerek bâzı aksamı muhaberatı...» demek, hat bozulacak, birinin telgrafı kabul edilecek, diğerinin kabul edilmiyecek, böyle şey mi olur? Zaten bu mesele Teşkilâtı Esasiye meselesidir. Bu doğrudan doğruya Teşkilâtı Esasiye Kanunıyla halledilecek en esaslı meselelerden biridir. Onun için böyle alelfevr bir telgraf kanunıyla bu esas bozmak doğru değildir. Vakaa bizim Kanunu Esasimizde posta münakalatına ait mevut ahkâmında sarahat yoktur. Böyle esaslı şeyler muhakkak bir surette başka bir kanuna dercolunmak, zikrolunmak şart değildir. Fakat rica ederim. Böyle alelfevr bu mesele burada geçmesin. Bu maddeyi buradan çıkarmalı. Gerek Heyeti Vekilenin,

gerek encümenin veya arkadaşların bir fikirleri varsa bunu Kanunu Esasi ile, Teşkilâtı Esasi ile tetkik ederek halletmeli. Yoksa bu telgraf kanunu meselesi değildir.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — Hükümet Mücadeleî Millîye meselesinde hatları tatil ettiği gibi tatil edebilir. Nitekim İstanbul ile muhabere etmedi.

İSMAİL CABULAT B. (İstanbul) — Muhabereyi ve saireyi kaldırmak lâzımgelirse, yani harb dolayısıyla ve sair sebeplerle kod muhaberatını ve saireyi kaldırmak icabederse Büyük Millet Meclisi burada mevcuttur. Hükümet gelir. Teklif eder, Meclis isterse tadil eder. Halbuki bu alclâde zamanlara mahsustur. Buraya taallûk eden bir mesele değildir.

SABRİ B. (Saruhan) — Efendim! Bu madde cidden pek calibi dikkattir ve okunduğu zaman fikirde bir iştibah ve tereddüt hâsıl olmasına imkân yoktur ve bu da gayet tabiidir. Bahusus bütün milletlerin âmâlî istiklâle doğru yürürken ve her türlü sansür kayıtlarından kendilerini kurtarmaya gayret ederken şüphesiz ki Meclisiniz de bu maddeyi gördüğü zamanda bu tereddüt hâsıl olması tabiidir. Demin Müdürü Umumi Beyin okuduğu madde, yalnız vaziyeti hâzıra ve terakkiyatı hâzırayla tetkik edilecek olursa sureti tefsiri başka türlü olmasr icabeder. Bugün telgraf muhaberatının vaziyeti umumiyesi, beynelmilel tetkik bulunduğu zaman görülür ki hükümetler; beynelmilel muhaberata kendi dairelerinden ziyade hasrı ehemmiyet ve gayret ederler. Çünkü bir millet eğer beynelmilel muhaberatın inkişafını, onun istiklâlîni, onun hürriyetini temin etmiyecek olursa onun dâhilinde bulunan birçok muhaberatı ve hattâ harîçten beklediği menafî muhtel olur ve bundan dolayı sık sık kongreler akdedilir ve kongre mukarreratında, muamelâtı dahiliyelerinde ihtiyar edeniyecekleri fedakârlıkları ihtiyar ederek muhakkak ve muhakkak âtiden beklenen bir iştiraki hayat için bütün ihtilâfatın halli suretiyle ve medeni bir saadet getirmek ümidiyle büyük fedakârlıklar yaparlar. Bunun için beynelmilel olan bu madde, bu hükmü takviye eder. Aksi suretteki hükmü olan telâkkiye muvafık düşmez. Üçüncüsü; niçin muhaberat, devletin tahtı inhisarındadır? Niçin hukuku esasiye kitaplarında muhaberat, devletin hâkimiyeti muk-

taziyatından addolunur? Eğer düşünülürse; şimendiferlerin hizmeti de muhabere kadar mühimdir. O halde şimendiferlere imtiyazlar verilirken devletler niçin muhaberata imtiyaz vermeyi istemezler? Bunun başlıca hikmeti işte bu maddedir. Çünkü Devlet muhaberatta tamamiyle istiklâlîni muhafaza etmek vazifesini bilmekle beraber bir mecburiyet altındadır ki, o da bâzı takdirlerde muhaberata hâkim olmaktadır. Eğer bu salâhiyeti bu hâkimiyeti kabul etmiyecek olursak hikmeti devlet tamamiyle vücuda getirilemez ve tatbik olunamaz. Yalnız bu, beynelmilel maddelerde değildir. Devletlerin hususi kanunlarında bu madde mevcuttur. Bu madde bilhassa inkılâbat asırlarında büsbütün mühim ve lüzumludur. Bunu arz ve izah etmek için teşrihata girişmeyi lüzumlu görmüyorum. Çünkü birçok hâdisat sizin önürüzden geçmiş ve siz onun şahidi ve hattâ o hâdisatın büyük âmilleri olmuştunuz. Onun için bu madde muhakkak Hükümetin hayatı itibariyle katiyen lüzumlu olan bir maddedir. Yalnız ne var? Acaba tatbikatında suiistmal olabilir mi? Bu husustaki fikrimi birkaç defa arz ettim. Efendiler! Hiçbir kanun ve hiçbir madde yoktur ki, onun mukabilinde suiistmal etmek ihtimali vâridolmasın. Fakat o suiistimali menetmek; maddeyi tayyetmek; suretiyle değil o maddeyi tefsir edenlerin kafası ezilmek suretiyle olur. Bu cihete eğer itina edilecek olursa hiçbir endişe yoktur. Eğer itina edilmeyecek olursa mektumiyeti muhabere yetmiş senedir mevcudolduğu halde yetmiş senedir memleketimizde vücuda gelmemiştir. Hattâ bu kanunu tacil etmekten maksadımız bilhassa mektumiyeti muhabereyi ihtimalâttan, müdahalâttan menederek takviye etmektir. İşte efendiler! Yetmiş senelik telgraf muhaberatının tarihini tetkik ediniz; görürsünüz ki, memleketimizde maatteessüf birçok kereler taarruza uğramıştır. Ümidimiz, bütün bir kanuna merbuti-yettir ki, artık bu kanun bütün taarruz kapılarını sureti katiyede kapasın! Yalnız...

İSMAİL CANBULAT B. (İstanbul) — Taarruza mani olacak bu madde midir?

SABRİ B. (Devamla) — Diğeri; taarruza mani olacak, bu madde de Hükümeti takviye edecektir. Hükümeti takviye etmek de menfaati memleket iktizasındandır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim! Sabri Beyefendi derine daldırdıkları için

aflarına mağruren anlıyamadım. Bu madde Hükümeti takviye edecektir, bu madde lâzımdır dediler. Bendenizce bu maddeye katıyen lüzum yoktur. Çünkü Meclisi Âliniz daima müstemirdir. Muhaberatı serbestî bahşediliyor. Ve eğer indelicap bir kısım hututun tatili faaliyet etmesi icabederse Hükümet müracaat eder, müstemir ve münakidolan Meclisi Âliden bir kanun, bir karar çıkarır. Binaenaleyh bu madde katıyen mahzurdan salim değildir ve eğer bu madde asayişin temini için konulmuş ise aşağıda gelecek madde bu ciheti temin etmiştir. Buna lüzum yoktur. Bu maddenin sureti katiyede tayyî lâzımdır. Bu maddeyi koymak demek; Meclisi Âlinin istimrarına iman etmemek demektir.

ABİDİN B. (Saruhan) — Efendiler! Telgraf Kanununun dokuzuncu maddesine ithal olunan mevad; doğrudan doğruya telgraf muhaberatı üzerine dehşetli bir Hükümet takyidi koymak demektir. Hattâ yalnız dokuzuncu madde değil, bundan sonra gelen madde de hâkimiyeti milliye prensipleriyle gayrikabili telif kuyudatı ihtiva etmektedir. Ezeümle kabul edilmiş olan yedinci madde.. (Geçti sesleri) Müsaa-de buyurun; bunda Hükümetin maksadı neden ibaret olacağını arz ediyorum. 7 nei maddede muhaberatın tertibi şu suretle tesbit edilmiştir. Evvelâ; selâmeti hayatı beşere mütaallik, sonra Hükümete aidolan muhaberat, sonra Posta ve Telgraf İdaresine ait müstacel muhaberat, sonra halkın üç misli ücretle vereceği muhaberat, sonra Posta ve Telgraf İdaresine ait muhaberat ve altıncı derecede Hükümete ait muhaberat ve nihayet yedinci derecede de eşhasa ait muhaberatıdır. Şu halde telgraf hututunun istimalinde munhasıran Hükümet hakkı istimalini almış, eşhasın üç misil ücret vererek keşide edeceği telgrafları dördüncü dereceye çıkarmıştır. Rica ederim, parası mukabilinde...

SABRİ B. (Saruhan) — Reis Bey bu madde hakkında müzakerat açılacaksa rica ederim izahat vereyim.

ABİDİN B. (Devamla) — Şu halde bundan maksudolan, Hükümet lehine inhisar vaz'etmek ve bu şekilde vaz'edilen takyidata mukabil Hükümete birçok fevâit temin eden halkın menafiiini bertaraf etmektir. Bunlar kâfi gelmi-

yormuş gibi 9 neu madde ile Hükümet muhaberat dolayısıyla halktan bir kaç misli ücretini aldığı halde bu suretle hattın bâzan tamamından ve bâzan bir kısmı üzerinden hakkını ref'etmiş olacaktır. Rica ederim, bu madde kabul edilirse Hâkimiyeti Milliye bahsi nerede kalmıştır? Binaenaleyh efradın kendi parası mukabilinde serbest olan muhaberatın temini Hâkimiyeti Milliye icabıdır. Şayet bunda Hükümet kendisinin emniyet ve asayiş ve inzabına taallük eden noktalardan bir noksan görürse o zaman kendisinin bunu başka bir tarikle ref ve izale edecek birçok teşkilâtı vardır. Bu teşkilâta zamime olmak üzere bir de bu telgraf hutut ve muamelâtı üzerinde dilediği kadar serbestî verecek olursak bunun Hâkimiyeti Milliye ve halkçılık düsturlarıyla ne dereceye kadar kabili telif olduğunu siz takdir buyurunuz. Binaenaleyh gerek bu madde ve gerekse bunun mabadında olan madde tayyedilmelidir.

TAHİR B. (Giresun) — Efendim maddenin müzakeresinden dolayı Müdürü Muhterem bir misal getirdiler. Buyurdular ki, meselâ tüccarlar, yumurta meselesinde şöyle muhtasar bir telgraf çeker dediler. Halbuki tüccarlar zaten telgraflarda ihtisara riayet ederler. Fazla kelimat istimal etmeden çekinirler. Karşısındaki zaten onun ne sipariş ettiğini bilir. Meselâ «25 nei 13 neu gündür» diyecek olursa bunu daha fazla tasrih et, kelimeni artır «demekte telgraflanenin ne hak ve salâhiyeti vardır? Belki bunu harb zamanında yapmış olsa kabul ederim. Fakat sulh zamanında sen mufassal yazacaksın, daha ziyade kelimeleri ziyadeletereceksin demekte ne mâna vardır. O bir ücretli iştir. Eğer ki tüccarın muhaberatını anlamak, tüccarın muamelâtını anlamak istiyorsa o halde mektuplar için de «hep birdir, açık gelip gitsin, okuyacağız bakalım sen ne yazıyorsun?» desin. Rica ederim, bunu burada ifade buyurdular. Bunu muamelâtlarında da tatbik edeceklerdir. Bunu tashih buyursunlar. Rica ederim, tüccar telgrafları ihtisar edilir. Karşısındaki adamı onun ne istediğini bilir. Bunun için telgrafi muhtasaran yazar. Binaenaleyh telgrafi şu kadar kelime ile ifade edecektir. Yahut telgraf kelimelerinin fiyatı şu olacak diye bir hudut koysunlar. Öyle bir kayıt

koymazsa hakkı yoktur. Rica ederim, bunu tas-hih edin. Bu, harb zamanında olur.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Allah vere de taş yemesek arkadaşlar. Ben bu mad-denin katiyen lüzumlu olduğuna kaanım. (Handeler) İlk söz alan arkadaşlarımız zan-nediyorum ki yukarıdaki kelime ile aşağı mad-dede bulunan kelimeye dikkat buyurmamışlar-dır. Yukarıdaki tatil kelimesi, aşağıdaki tevkiif kelimesidir. Bunlar ayrı gayrıdır. Şu halde bu ayrı gayrılık anlaşılmalıdır. Bendeniz yalnız bir noktaya dair olan fikrimi arz edeyim: Teşki-lâtı Esasiye Kanununda İdarei Örfiyeden bah-sedilmiyor. Hükümet İdarei Örfiyeyi ilân eder ve Meclise de malûmat verir. Bu esası kabul etmişiz. Şimdi burada da telrafcıların idarei örfiyesini kabul edelim. Falan yerde eşkiya çıkmış, yani âsiler, ihtilâlciler telgraf verecekler-rinden, tellerinden istifade ediyorlar. Başmü-dür veyahut o mintakanın memuru Hükümet-ten aldığı emre tevfiikan birkaç çavuş, jandar-ma çıkartır, onu birkaç yerinden bozdurur. Bu itibarla âsilerin, ihtilâlcî demiyeceğim, çün-kü ihtilâlcî kelimesi bence mukaddestir. Bu su-retle şeytani âsilerin fikirlerine mâni olur. Binaenaleyh bu maddeyi katiyen hem Teşki-lâtı Esasiye Kanununa muvafık buluyorum, hem de kendi tâbirinizce söyliyeyim hikmote Hükümete de muvafık buluyorum.

RAUF B. (İstanbul) — Arkadaşlar mev-zuu müzakere olan kanunun son şeklinde do-kuzuncu maddesini teşkil eden sabık onuncu maddesi hakkında mâruzatta bulunmama saik - bilerek demiyeceğim - bilmiyerek üzerinde iş-lemekte olduğumuzu zannettiğim bir zihniyete işaret ettiği için ciddiyetle tetebbu ve telâk-kiye şayan gördüğümdür ve bu sebeple tasdi-atta bulunacağım.

Arkadaşlar Hükümet bu kanunla, lüzum gördüğü zamanda telgrafların şu veya bu kısmını lâğvetmek veya muhaberati tevkiif et-mek hakkını istiyor. Çok arzu ederdim ki bu dairenin vekili mesulü de burada bulunsun ve bu mâruzatımı takibederek belki de beni teskin edecek cevaplar versinler. Arkadaşlar sabık onuncu maddede zikredilen (Hükümet gerek bileümle hutut ve gerek bâzı aksamı hutut üzerinde gerek bileümle muhaberati ve mükâlematı ve gerek bâzı aksamı muhaberati

ve mükâlematı muvakkate veya tamamen tatil etmek hakkını muhafaza eyler) ibaresinden ne anlıyorsunuz? Bendeniz hiçbir şey anlamadım. Burada anlıyabildiğim yalnız bir nokta vardır. O da, Hükümet istediği zaman, istediği yerde istediği hattı tutsun arzudur. Ne için? Sebe-bi yok efendiler. Cereyan eden müzakeratta bil-hassa Sabri Bey arkadaşımızın işaret ettiği in-kılâp meselesini nazarı itibara alıyorum. Ar-kadaşlar Meclisi Âlinizde bu inkılâp sözleri çok sık ifade edilmeye başlamıştır. Efendiler milletimiz inkılâbı bildiğiniz tarîhte ve viedanı milliye istinadeden..

SABRİ B. (Saruhan) — İnkılâbı dahiliden bahsetmiyorum. Efkârdaki inkılâbatı umumiyeyi dünyeviyeden bahsediyorum.

RAUF B. (Devamla) — Efkârdaki inkılâ-batı umumiyeyi dünyadan bahsediyorlar. Efkâr-daki inkılâbatı dünyeviyeden bir şey anlama-dım. İzah buyurunuz da anlıyayım. Türkiye'deki telgraf hatları ile inkılâbatı âlemin alâka-kasını göremedim. Arkadaşlar inkılâp, memle-ketimizde fiilen yapılmış ve millet yapmıştır. kendini esarete sevk etmek istiyen, istiklâlini hotbêhot nefislerinin saadet ve selâmeti için feda eden kimselere, bir zümreye karşı yap-mıştır ve bu zümreyi teşvik eden, himaye eden düşmanlarına karşı yapmış ve muvaffak olmuş-tur. Muvaffakiyeti dün, bugün değildir. Dört buçuk senelik Meclis hayatı bunun en bariz şahididir. O günden beri, düşman orduları memleketimizden çıktıktan beri viedanı âmme-ye istinadeden Cumhuriyetimiz havzaî mema-likinde sükûnu temin etmiştir. Emniyet temi-nine çalışıyor, ve inşaallah müstakarran devam edecektir. (İnşallah sesleri). İnkılâp yoktur, inkılâp bitmiştir, Cumhuriyet idare teessüs et-miştir ve devam ediyor. Efendiler bu inkılâp sözlerinin memleketimize iktisaden getirdiği fenalıkların izahını fazla görüyorum. Şurada, burada bir gazeteci arkadaşımızın veya muh-bir refikimizin inkılâp şöyle olmuştur, böyle olacaktır gibi ifadelerinin milletin iktisadiya-tına neler yaptığını görüyoruz. Herkes bir in-kılâp mı bekliyor el'an efendiler? Hayır efen-diler hayır milletimizin viedanına istinadeden inkılâbımız olmuştur, teessüs etmiştir. Her gün bir şey intizarında bulunan millet efkârı umu-miyesi karşısında memleketin serveti, iktisadi-

yatı nasıl ihya edilecektir? İnkılâp yoktur, inkılâp bitmiş ve teessüs etmiş, memlekette sü-kûn vardır, aksini iddia eden çıksın bu kür-süden söylesin. Hilmi Bey arkadaşımız; âsile-rin, bâğülerin mübeccel ve meşru idaremize karşı tuğyani, isyani halinde fevaidi olacak bir tedbirdir, hikmeti Hükümete muvafık tedbir-dir, diye teklifin kabulünü tavsiye ediyor. Bu-nu da anlıyamadım efendiler, memlekette iki türlü ahvali fevkalâde vardır. Efendiler bir üçüncüsünü bilen varsa lütfen söylesin, öğre-neyim. Bunlardan birisi, düşmanın memlekete taarruzu halidir, ikincisi de memleketi aksa-ma tofrık etmek gibi nâmeşru bir maksat yo-lunda milletin ekseriyeti kahiresine karşı tuğ-yan eden bir kütleye karşı alınacak tedabirdir. İşte, iki ahvali fevkalâde bunlardır, bunların bir üçüncüsünü ben bilmiyorum. Bunlara karşı yapılacak muamelât asırlardan beri taayyün etmiştir. Birincisine karşı millet seferber olur, kavaidi hâbiye dâhilinde hareket eder ve def-ederiz. İkincisine karşı da İdarei Örfiye deni-len bir tarzı tedavi vardır. Vaktinizi fazla işgal etmiyecek isem bunu da müsaadenizle kısaca izah etmek isterim. Çünkü birçok şekillerde tarif edildiğine şahid oldum. Bu âciz arkadaşınız da bildiği şekli arz ederse zannederim fai-deden hali olmiyacaktır.

Efendiler İdarei Örfiye ilânını icabettiren hal; hukukan ve fiilen şu şekilde tarif edilir. Bir mmtakadaki Hükümetin polis ve jandar-manı alelâde vesaiti âsaiyle gayrimeşru ve kavanine muhalif harekâtı bastırmak kudreti-ni kendisinde göremez ve Hükümet, bizim ida-remizde, müstemirren münakit bulunan Mec-lis bu mmtakada İdarei Örfiye ilânını muvafık görür ve karar verirse hududunu çizdikten sonra o mmtakaya ya bir kumandan tâyin eder veya o işi söndürecek kâfi miktarda kuvvet te-min eder ve gönderir. O kumandan oraya git-tikten sonra, o hudut dâhilinde kanun o ku-mandanın emridir veyahut bizde mevcudolan İdarei Örfiye Kanununun hükümünü tatbik eder ve oradaki vaziyetin icabatı ne ise o tarz-da kumanda eder, ne zamana kadar bu idare-yi elinde tutar? Mahkeme mübaşiri, emrini in-faz ettirdiği anakadar orada vazifesini yapar ve o hale getirdikten sonra yine Hükümetimi-zin ve Meclisinizin kararı ile mülkiyeye devir

ve teslim eder. Orada hattı muhabere ettirme-mek ve iki süvari gönderip kestirmek o kuman-danın salâhiyeti dâhilindedir. Ve buna müma-sil emirler bütün o kumandanın salâhiyeti dâ-hiline girer. Efendiler yoksa falan hatlarda Hükümet lüzum gördü, muhabereyi tuttu. Fi-lan mahalde görmedi, bıraktı. Hayır efendiler böyle şey olamaz, demek ki bir gün kar yağsa, hatlar bozursa Hükümet esbabı mücbireden naşi siyaseten lüzum gördüm ve bozdum diye itiraz edebilecektir. Buna karşı bir şey yok-tur. Söze başlamadan evvel işareti ettiğim nok-tayı izah ile sözüme hitam vermek istiyorum. O da efendiler Meclis ve Hükümeti ve serbest fikirlerle münakaşa esası kabul edildikten son-ra yavaş yavaş eski usulde bâzi zihniyetlerin belirmediğini görüyorum. Bunun bilinmiyerek ifade edildiğine görüyorum. Bunun bilinmiye-rek ifade edildiğine kaanım. Burada, bilmiye-rek yapılan bir işi daha işaret etmek lüzumu millisini de hissediyorum. Üç dört gündür ga-zetelerde bir münakaşa vardır, bittabi manzu-ru âlileri olmuştur. Düşmanla teşriki mesaisi yüzünden vatani terk etmek zaruret ve heca-letinde kalan bir betbahtın hâtıratının neşri dolayısıyla. Efendiler bizim bildiğimiz bir Matbuat Kanunu vardır. Bu Matbuat Kanunu-nun hükümran olması lâzımgelir. Matbuat Ka-nunu mevcut iken bir vekilin vilâyete verdiği şifre ile neşriyat menediliyor. Bu ne demek efendiler?

ESAD Ef. (Menteşe) — Ama. Refik Halid gibilerin Allah vücudunu bile kaldırsın, değil yazılarını...

RAUF B. (Devamla) — Öyle ama beyfen-di yarın söylediğiniz bana güç gider de ben de sizin ağzınızı tutarım. İnsanların, milletle-rin idaresi için kanunlar yapılmıştır. Kanun-ları kimlerin yapacağı musarrahtır.

ESAD Ef. (Menteşe) — Bu derece olmaz Rauf Bey.

RAUF B. (Devamla) — Efendiler hürriyet Matbuat Kanuniyle mukayyet ve muayyendir. Bendenizin arz ettiğim zihniyettir. İfade eder-ken düşmanla teşriki mesai ederek vatanımızı terk etmek zaruret ve hecaletinde kalmış bir betbaht diye ifade ettim.

ESAD Ef. (Menteşe) — Haini vatan bet-bahtı.

RAUF B. (Devamla) — Bunu ifade ettim. Fakat efendiler arz etmek istediğim nokta; bir vekil bir emriyle gayrikanuni hareket edebilir mi, edemez mi ve etmesine müsaade ve müsamaha edilirse avakıbi ne olur? Hepimiz beşeriz kendi şahsımı da ortaya koyarak diyebilirim ki benim de hata ettiğime müsamaha edilirse en muhtı bir arkadaşımız olmadığımıza sizin elinizde bir vesika yoktur. Bunun içindir ki, insanlar arasında kanunlar ile idareî Hükümet ve millet usulü kabul edilmiştir. Kanunlar; bir ferdin, bir âmirin, bir memurun iradesiyle bozulmaya başladığı anda Meclisi Âlinizin müteyakkız olmaya ve tashihi vaziyet etmeye zaruret göreceği zaman gelmiştir derim. Onun için bu maddenin tayyını teklif eden arkadaşlara bendeniz de iştirak ediyorum. Lüzumu olmayan bir maddedir.

REİS — Efendim müzakerenin kifayeti hakkında takrirler vardır.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Anladığımız nokta vardır. Kifayetin aleyhinde söz istiyorum Reis Bey.

SABRİ B. (Saruhan) — Bendeniz Encümen namına cevap vereceğim efendim.

REİS — Buyurunuz efendim.

SABRİ B. (Saruhan) — Efendim kifayeti müzakere hakkında takrirler verilmiş olduğu için uzun uzadıya lâkırdı söylemek istemiyorum. (Biraz hızlı sesleri). Kifayeti müzakere takriri verilmiş olduğu için uzun uzadıya izahat vermek arzusunda değilim.

RAUF B. (İstanbul) — Reis Beyefendi. Kifayet aleyhinde söylüyorlar.

SABRİ B. (Saruhan) — Hayır, Encümen namına ifadati âlinize cevap veriyorum. İki noktada nazarı dikkati muhteremenizi celbedeceğim. Hâkim, Heyeti Muhteremenizdir. İster maddeyi tayyeder, isterse ipka edersiniz. Efendim zannediyorum ki mühim olan meseale taallûk eden maddelerin esnayı tetkikatında insanların his ve heyecandan mümkün olduğu kadar âzade bulunması lâzımdır. Malûmuâliniz büyük inkılâp heyecanlarına, büyük fikir ve mesail heyecanlarına kapılarak muhakeme yünütlecek olursa hiç şüphesiz ki asıl ruhu maddeden uzaklaşmış olur.

İnkılâbımız mühimdir. İnkılâbımız bâkidir. Bunda da hiç tereddüt yoktur. Hiç şüphesiz

ki bizim inkılâbımız daimî olacaktır. Şüphesizdir ki bizim inkılâbımız; daimî olduğu gibi bizim inkılâbımıza takaddüm eden Fransa İnkılâbı da elbette daimîdir. Zannedirim, Fransa'da her hangi bir Cumhuriyeteğe sorsanız dünya bâki buldukaça Fransa Cumhuriyeti bâkidir, diyecektir ve zannedirim ki onlarda da başka bir zihniyeti iddia etmek doğru değildir. Onlar da hâkimiyeti milliyeye esasıyla yaşamak, onlar da dünyasının mesut ve muhterem bir milleti olmak isterler ve zaten efkârı dünyaya oradan intişar etmektedir. Orada bile bir cumhuriyetin bu kadar bekâsına kail oldukları halde tetkik buyurulacak olursa kanunlarda o cumhuriyetin ihlâl edileceği, o cumhuriyetin bir ârizaya uğrıyacağı endişesi görülür. Binaenaleyh; Hükümeti tedvir eden emniyeti daima iddia etmekle beraber (Encümen namına sesleri). Encümen namına değil bu kanaatim şahsidir - her türlü mehalîke karşı mevcut imiş gibi müteyakkız bulunmayı kendilerine düsturu esasi ittihaz etmelidir. Ne vakit ki bir âmir, bir rüelü Devlet bu his ve fikirle hareket ederse eline tevdi edilmiş olan sefinei Devleti daima selâmete sevk ve isal eder. Emniyet; çok kere insanı hataya, ihmale, uykuya sevk eder ve felâkete mâruz bırakır.

RAUF B. (İstanbul) — Mesuliyeti bilmiyenler için doğrudur.

SABRİ B. (Devamla) — Efendiler inkılâp denince hemen yarın bir ihtilâl olur, hemen cumhuriyet üzerine yürünülür gibi bir fikir ve hareket tasavvur etmeyiniz. Yalnız inkılâp denince bizde vukua gelmiş olan İstanbul inkılâbatını, Hükümetini ve ona karşı hareket eden kuvvetlerini nazarı itibara alarak düşünmeyiniz. İnkılâbın aksi bir şekli de vardır. Tarih-te emsali mezkûrdur. Zikrini zait görürüm ve bu hususta sükût ederim.

RAUF B. (İstanbul) — Aman söylemeyin, meçhul geçin.

SABRİ B. (Devamla) — Sonra efendiler insanlar muhitini yaşarken, bir insan kendi evini muhafaza etmeyi düşünürken muhakkak evinin içini ne kadar kuvvetle tahkim ederse etsin diğer taraftan da evinin etrafından evine gelecek olan su akıntılarına ve bâzı rahnelere karşı da tedabir düşünmesi lâzımgelir. Evinin içini iyice kaplar. Fakat komşusunu damından

akan su; divarını bir kısmına sızar ve divarı yıkar da haberi olmaz, şüphesizdir ki maksadı âcizanam bu, Heyeti Muhteremenize mahsus bulunmalıdır. Bunun için efendiler memlekette asayiş ihlâl edilmemiştir. Fakat memlekette birtakım muhaberat cereyan ediyor ki bu; işte o ürkülen neticeyi tevhideder. İşte buna mümâsil birtakım vaziyetler vardır ki binnetice Meclise gelemez. Evet binnazariye Meclise gelmelidir. Fakat tedviri Hükümette öyle anlar vardır ki, işte o anlarda o şey Meclise gelemez, efendiler. Bunun esbabı mucibesini teşrih etmek istemem. Tabîdir ki Hükümet idaresiyle meşgul olan zevat bu gibi ledünniyatı, bu gibi şeyleri takdir buyurlar. Belki de bendeniz hata ediyorum. Belki de böyle olmaz. İşte efendiler bütün bu nkatı nazardan arz ettim ve kısa söyledim. İşte bunun için bu madde lâzımdır ve hiçbir vakit milletin hâkimiyetini ihlâl etmez.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair tahrir var. Fakat Mazhar Müfid Bey ve Rauf Bey kifayet aleyhinde söz istiyorlar. Buyurun.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Bendeniz; maddenin müzakeresini kâfi görmüyorum. Çünkü bu maddeyi anlamadım. Müdürü Umumi Beylerden encümeninden izahat talebetmiştim. Halbuki Müdürü Umumi Bey; başka türlü cevap verdi. Encümen başka türlü cevap verdi. Bütün anlamamazlık içine girdik. Müdürü Umumi Beyefendi, bundan maksat tamirdir dedi. Fırtına olur, birkaç gün teller bozulur. Bu başkadır beyefendiler, Sabri Beyefendi kalktı, Hükümeti takviye sefinesi Devleti sahili selâmete isal eder dediler. Arayerde o kadar tezad var ki... Hükümet namına burada beyanatta bulunan kimdir? Bittabi Müdürü Umumi Beyefendi; Müdürü Umumi Bey; Hükümet namına diyor ki fırtınadan dolayı hattın bir tarafı bozulursa; onun için bu maddeyi koyuyorum. Halbuki Sabri Beyefendi Hükümet namına değil; encümen namına Hükümeti takviye için, istiklâlini muhafaza için, behemehal bunu istiyoruz diyor. Fakat bizim bildiğimiz hâkimiyeti milliyeye darbe vurarak, halkın hukuku esasîyesini parçalıyarak, hâkimiyeti milliyeyi kabul edecek Hükümet değildir. Onun için Sabri Beyefendi Hükümet namına söyle-

mesin. Bakınız Hükümet namına söyliyien Müdürü Umumi Beyefendi böyle hâkimiyeti milliyeyi zirüzeber eden beyanatta bulunmuyor ve Hükümetimiz böyle şeyden haberdar bulunmaz. Hükümet hiçbir zaman hâkimiyeti milliyeyi takyidedici bir teklifte bulunmaz. Binaenaleyh arada çok fark vardır. Nasıl tenevvür ettik; Hükümet namına beyefendi dedi ki, tamirdir. Şimdi maksat; tamir ise burada Müdürü Umumi Beyefendiden yalnız onu da rica ederim, tatil diyor. Ya muvakkaten veya bilâmüddet tatil diyor. Meselâ on iki ay fırtına esecek, on iki ay fırtınadan teller bozuk olacak. Kanunda böyle bir şey olmaz. Yani tatil denince bir fırtınadan dolayı bir tel bir sene bozuk olmaz. Binaenaleyh Hükümetin Sabri Beyefendinin fikrinde olmadığımı, Hükümet namına beyanatta bulunan Müdürü Umumi Beyefendinin sözlerinden anladım. Şu halde bu; tamir meselesi içinse bu maddenin ona göre tashihî lâzımgelir. Mamafih buna da hacet yoktur. Dün Müdürü Umumi Beyefendi tesirâtı havaiyeden hututu telgrafiye bozulacak olursa halka hat bozuktur, isterseniz telgraf verirsiniz, isterse-niz, telgraf vermezsiniz diye ilân ederiz dediler. Şu halde bu madde zahttır. Madem ki bu maddeye lüzum yoktur. Sabri Bey mucibi itiraz ve hâkimiyeti milliyeyi muhil bir şey talebediyor. Binaenaleyh Sabri Beyin Hükümet namına böyle bir talebe hakkı yoktur. Hükümet böyle bir şey talebetmedi, Buna mahal yoktur.

SABRİ B. (Saruhan) — Efendim Sabri Bey Encümen Mazbata Muharriridir ve Mazbata muharrirleri aynı zamanda Hükümetin fikrini takviye eder. Onun lehinde olur ve icabederse aleyhinde olur. Mutlak menfaati temin eden nokta nazara göre beyanı mütalâaya mecburdur. Müdürü Umumi böyle diyebilir. Binaenaleyh ben düşündüğümü arz ettim ve bu madde esasen zamanında yapılmadığı için; izah ettim ve Heyeti Celileniz ister kabul eder, ister reddedersiniz.

REİS — Müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'edeceğim.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — O halde Hükümet talebetmiyor, encümen talebediyor.

REİS — Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Alksini reyî âlinize arz ediyorum.

Kâfi görmiyenler el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür. Takrirler okunacak:

Riyaseti Celileye

Onuncu maddenin bulunması mahzurdan salim değildir. Tayyını teklif eylerim.

Bozok

Süleyman Sırrı

Riyaseti Celileye

Mesele tenevvür etmiştir. Maddenin tayyını, müzakerenin kifayetini teklif ederim.

Kayseri

Naci

Riyaseti Celileye

Dokuzuncu maddenin tayyını teklif eylerim.

Erzurum

Cazim

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Onuncu maddenin tayyını teklif eylerim.

Erzincan

Sabit

Riyaseti Celileye

Derdesti müzakere dokuzuncu maddenin tayyını teklif eylerim.

Malatya

Reşid

Riyaseti Celileye

Dokuzuncu madde Hükümetin muhaberat üzerine bilâesbabı mucibe sansür vazî hakkını bahşetmekte olduğundan böyle sakat bir maddenin tayyını teklif eylerim.

Dişarbakir

Zülfü

Riyasete

Üçüncü satırdaki (Muvakkaten veya tamamen) kaydında bulunan (veya tamamen) hem mahallinde sarf edilmemiş ve hem de lüzumsuz olmakla (veya tamamen) haşvinin tayyını teklif eylerim.

Zonguldak

Tunah Hilmi

REİS — Maddenin tayyını teklifi reyî âlinize arz edeceğim. Maddenin tayyını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'edeceğim. Tayyını kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Madde tayyolunmuştur efendim. Onuncu maddenin müzakeresine geçiyoruz ki dokuzuncu oluyor :

Madde 9. — Hükümet, asayiş ve inzibatı umumiyeyi muhil mahiyette görünen veya kavanini memleket ve adabı umumiyeye mugayir bulunan muhaberat ve mükâlematı ret ve tevkif edebilir.

HALİL B. (Zonguldak) — Efendim affedersiniz, sözüme bir darbu mesel ile başlayacağım; Tilkiye sormuşlar ki, kızarmış Tavuk eti var, yer misin? Cevaben demiş ki: Adamın güleceğini getiriyorsunuz. Şimdi bendeniz düşünüyorum; bir Hükümet memuru, bir idare memuru şu madde karşısında; tâbirimi mâzur görünüz; hemen hemen İran satrapı kadar sahibi nüfuzdur. Bir kere bu maddenin mevzuunun nefsiyle ne kadar taban tabana zıt olduğunu ve bunun ne şekilde tatbik edilmek lâzımgeldiğini taharri etmek lâzımdır. Şimdi deniliyor ki, Hükümet asayiş ve inzibatı umumiyeyi muhil mahiyette görünen... Kim görecektir? Veya kavanini memleket ve adabı umumiyeye mugayir bulunan... Bunu kim takdir edecek? Şu halde memleketimizin neresinde bir telgrafhane, neresinde bir telefon merkezi varsa biz orada bu işi tetkik etmek, buna karar vermek için bir Heyeti Temyiziye koyacağız. Bunun mânası şudur ki: Kanun ile hukuku taayyün etmiş daimî bir sansür heyeti; daimî bir sansür teşkilâtı memleketin şarkından garbına kadar her tarafını istilâ edecek. Çünkü biz bu salâhiyeti kaldırıp da muhabere memuruna veremeyiz, bunun imkânı yoktur. Çünkü o kadar mühim şeyler var ki: Meselâ bir meselenin adabı umumiyeye derecesi mugayeretine karar verecek, kendiliğinden hüküm verecek ve bunu tevkif edecek ve bunu tek başına yapacak bir kimse tasavvur etmenin imkânı yoktur. Sonra inzibat ve asayiş umumiyeyi muhil midir, değil midir? Bu hususta muhabere memuru kendiliğinden bir şey yapamaz. Şu halde her telgraf merkezinde bir sansür heyeti, veya temyiz heyeti veya tetkik heyeti buldurmaya mecburuz. (Doğrudan doğruya sansürdür, sesleri) Binaenaleyh bu madde lüzumsuzdur. Tatbikat noktai nazarından bunun kabiliyeti var mıdır? Elcevap yoktur. Binaenaleyh lüzumsuzdur. Hükümet şayet ahvali fevkalâdede buna lüzum görürse öteden beri ecreyan ettiği veçhile bir kararı mahsusla sansür tertibatı ittihaz eder.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Kanunu mahsusla.

HALİL B. (Devamla) — Ve bu suretle memlekette asayiş ve inzibatî umumiye muhil mahiyette görülmesi muhtemel olan muhaberatın geçip gitmesine mâni olur. Sonra bir şey daha var, yani bunu yapmakla asayiş ve inzibatî umumiye muhil olan ve bu maksatla yazılmış bulunan mektupları ne yapacaksınız? Herif, telgraf yazmıyor, mektupla muhabere ediyor. Mektup yazıyor, isyan edin diyor, ne yapacak? Yani mektup vasıtasıyla adameğiz kendi fikrini uzak mesafelere isal edebilir. Şu halde bunun her noktai nazardan kabiliyeti tatbikiyesi yoktur. Faidesi yoktur, bilâkis zararı vardır. Memleketi bırakın, ahabî mesalîhi - ki, hiçbir mahzuru yoktur ve kendi işi peşinde koşuyor - onu takyid etmek, onun işini sekteye uğratmak, onun elini, ayağını bağlamak; memleketin iktisadiyatını şüpheye uğratmak demektir. Binaenaleyh bunun tayyını teklif ederim. (Tay, tay sesleri)

VEHİBİ B. (Karesi) — Efendim bendeniz, Halil Beyin tamamen fikirlerine iştirak ediyorum. Fazla bir şey söylemeyeceğim. Yalnız kanunun üstü, altını da tutmak icabeder. Hükümet telgraf, telefon muhaberatından, mükâlematından dolayı bir gûna mesuliyet kabul etmez diye bir madde kabul ettik. Bunu kabul ettikten sonra Hükümet acaba Halil Beyin de sordukları gibi o telgrafi keşide edecek memur mudur, Müdür müdür, mahkeme midir, Hükümetten maksat kimdir? Asayiş ve inzabatı umumiye muhil mahiyette görecek, tevkif edecek, istediği zaman istediği şekilde mâna verecek ve verilmek de olabilir... Tevkif edecek, onun için deminki maddenin tayyı lâzım idiyse bu maddenin de tayyı elzemdır. Hattâ uzun münakaşaya da lüzum yoktur. Hemen tayyedip geçmelidir. Beyhude vakit zâyi etmemelidir. (Tay sesleri)

REFET Pş. (İstanbul) — Beyefendiler Halil Beyefendi; bunun nasıl tatbik edileceğini anlamak istediler. Benim İstanbul'da bulunduğum son memuriyetimde bunun kabiliyeti tatbikiyesini gördüm. Vahidettin firar ettiği gece, ertesi sabah hiçbir telefon hattı işlemedi. Fakat bana aitti. Sebebi; kumpanya İngiliz kumpanyası idi ve İstanbul'daki İngiliz ricali; Hükümetinin emrine tevfikân kendisine mahsus bir tertibat ahyor ve benim tekmil muhabe-

rem muayyen bir merkeze gidiyordu ve ben neresini istedimse bana hiçbir yerden yol vermediler. Merak ettim. Esbabını anlamak istedim. Bu odaya kara oda diyorlar. Orada bir İngiliz memuru var. Ben yol istediğim zaman muhabere memuru olan madam evvelâ o odaya veriliyor, o odadan izin alırsa ittisalimi temin ediyor ve benim istediğim numarayı veriyor, izin almazsa vermiyor. İzin alıp da istediğim numarayı verdiği zaman memur içerden dinliyor. Bu bir odacıktır ve halen açıktır. İstanbul'da bu odaya girmek ve o vazifeyi deruhde etmek hakkını, salâhiyetini, kolayını bulan her insan, insanların vicdanı kadar hür olması lâzım gelen muhaberatına muttali oluyor. Halbuki biz daima muhaberatımızın hürriyetinden, emniyetinden bahsettik. Bu oda orada oldukça yalnız insanlar değil, yalnız böyle alelâde konuşanlar değil, ticaret erbabı bile itimadını kaybetmiştir. İstanbul'da erbabı ticaret bugün halen açıkta olan ve halen işliyen o odanın kendi ticaretlerine ait esrarlarının, mahremiyetlerinin harice ifşa edildiğini her gün görüyorlar ve her gün şikâyet ediyorlar. Beyefendiler iktisadi meselelerden bahsediyoruz. Harcın bize para getirmemesinden bahsediyoruz. Halbuki İstanbul'da bulunduğum zaman tanıdığım, gördüğüm adamlar kendilerine bu işin büyük zararı olduğunu söylediler. Binaenaleyh işte bu maddenin tatbik kabiliyeti hâlâ bugün açık olan, hâlâ bugün işliyen, hâlâ bugün yaşayan ve yaşamasıyla memleketi öldüren bu odanın işlenmesi sayesinde.

BİR MEBUS — Nasıl oda bu?

REFET Pş. (Devamla) — Bu oda karanlık odadır. Bu oda doğrudan doğruya telefon şirketinin merkezi umumisidir.

SABRİ B. (Saruhan) — Her santralda vardır. paşa.

REFET Pş. (Devamla) — Encümen Reisi Muhterem Beyefendi, izah buyurdular. Her santralda varmış ve her santralda dinliyorlarmış. Efendiler o halde serbestii muhabere ve serbestii efkâr nerede? Bugün bu mevcut mudur? Mevcut ise evveleminde Heyeti Aliyenize şunu arz etmek isterim ki bu oda kapansın, işlenmesin, mühürlensin, Heyeti Aliyenizin müsaadesiyle icabında açılabilsin. Beyefendiler bû kadar fena olduktan sonra vicdanlara kadar işliyen bu casusluk görüldükten sonra bu mad-

denin tatbik kabiliyeti nerede bulunabilir, tatbik etmek imkânı nerede görülebilir? Bu benim mektubumu açmayan Hükümet, benim mektuplarımın açılmasına müsaade etmiyen millet, benim her zaman açık olan muhaberatımın ki, onun her an mesuliyetinin sahibiyim. Ben telgrafımı yazarım, telgrafhaneye veririm. Telgrafhaneye gider ve fena bir şey ise kanun var, beni yakalar ve kanunen cezamı verir. Benim hakkımda cürümle mütenasip cezamı verir. Daha evvelden böyle bir şeyi düşünmek ve farketmek çok fenadır ve zannederim ki, doğrudan doğruya bu memlekette eski bir zihniyetin devamına müsaade etmekten başka bir şeye delâlet etmez. O zihniyet iki, henüz daha İstanbul'daki karanlık odasıyla mahiyetini gösteriyor. Sonra asayiş ve inzibatı umumiye muhil bir şekilde görülen ahval bu; fiilen zâhir olduktan sonra Rauf Beyefendinin izah buyurdıkları gibi memlekette İdare-i Örfiye ilânı ve sair suretlerle defetmek lâzımgelir ve bunun için de Meclisi Âlinin emrini istihsal eder. Bunlar her vakit tatbik olunabilir. Bunun haricinde müsadeler daima muzırdır. Yalnız hukuku esasiye noktai nazarından milletin hukuku hâkimiyetine, hürriyetine değil, doğrudan doğruya memleketin iktisadiyatına, kesesine muzırdır. Bu maddede fazladır efendiler.

SABRİ B. (Saruhan) — Efendim arkadaşlarımızdan fevkalâde mühim, bahusus ki mazileri ve işgal ettikleri mevkileri itibariyle aramızda birer şahsiyeti mümtaziyeye malik olan iki zat birer zihniyet kelimesiyle daima ifade buyurdular. Biliyorsunuz ki, bu kanunu tahrir edip sevk eden âcizleridir. Hakikaten böyle irtica fikirleriyle mâlûl olduğumdan pek müteessirim. İnşallah bunu tashiha çalışacağım. Şimdi evvelâ, Paşa Hazretlerinin mevzuubahsettikleri siyah odadan bahsedeyim. Misâli de meslekleri olmak itibariyle çok meşgul oldukları kılınçtır. Kılınç düşmana sevk ederseniz kafasını koparır fakat kendinize çevirirseniz kendinizi de mahveder. Şimdi kılınç düşmana karşı kullandığımız takdirde pek güzel ve müsait bir âlettir. Fakat hata eder de kendi nefsinize çevirirseniz kendinizin katili olursunuz. Şimdi efendim mevzuubahsettikleri daire siyah odadır. Ona müfettiş odası derler. O odalar da her santralda mevcuttur. İki vazife ile mükelleftir.

Birincisi, muhaberatın doğru yolda gidip gitmediğini tahkiktir. İkincisi mektumiyeti muhabereyi muhafazadır. Kızların belki bir iğfalın neticesi belki bir merakın neticesi olarak muhabere eden iki zatın muhabereceği arasına girmeleri ihtimali vardır. Müfettişlik derakap orada muayenesini yapar. Derhal o madmazel kapı dışarı edilir. Onlara «şimdi muhabere eden fiilen ve filânların muhaberesini dinlediniz» der. İşte bu makinanın vazifesi budur efendiler. Fakat siz bu vazifeyi aynı zamanda şer bir cihetten kullanırsanız kılıç gibi kabili istimaldir. Şimdi sizden soruorum. Şer ciheti vardır diye bu kapıyı kapadığımız takdirde muhaberatı umumiyenin yolunda gidip gitmediğini hangi vasıta ile tâyin ve keşfedeceksiniz? Dünyanın her yerinde tahkim ve takviye edilen bu âleti kaldırır mühürlerseniz sonra nasıl idareden hüsnü muhabere talebedeceksiniz? Rica ederim hissiyata kapılmıyalım, fenni işlerde fenni vazife göre düşünelim.

REFET Pş. (İstanbul) — Fakat fenni vazifeden bahis buyuruyorsunuz. Odanın kapanması makinanın kapanması değildir. Oradaki fikri, idaredeki fikri kaldırın, bugün devam ediyor beyefendi...

SABRİ B. (Devamla) — Fikirleri kaldırmak makina ile değildir. Hükümet makinasının vazifesini görür oraya sansür koymaz ve olmaz da. Efendiler bir sual tevcih edeceğim. Dünyada asayiş muhil muamelâtı vazifei Hükümetten addetmek hangi kavaidi esasiyede mevcuttur? Lûtfen bana söyleyiniz. (Anlamadık efendim sesleri)

Dünyada asayiş muhil muhaberatı tevzi ve idare etmek ve bu suretle de memleketin asayişini ihlâl hizmet etmek vazifei Hükümetten diye bir kaydı esasi var mıdır. Böyle bir kaidei esasiye şimdiye kadar görülmüş müdür? Öyle olduğu halde efendiler muhili asayiş olan muhaberatı, tevkif ettirmek salâhiyetini vermek suretiyle ona asayiş ihlâl hâdim sıfatı teklif olunuyor. Bu maddeyi tayyetmek demek Hükümete asayiş ihlâl hâdim bir vazifeyi ifa etmek demektir. Ben bu fikirdeyim ve madde böyledir.

REFET Pş. (İstanbul) — Telefonda bunu nasıl temin edeceksiniz? Bunu lûtfen izah edin.

SABRİ B. (Devamla) — Hacet yok efendim, lâzım olduğu kadar izah ettim... Kâfi değilse üst tarafına kudretim yok.

Âdabı umumiye gelince, zannederim Hükümetin vazai fi asliye ve mübremesinden birisi ahlâkı umumiye muhafazadır.

Efendiler Meclisinizde bu kanuna takaddüm eden birçok müzakerat ve muhaberat aynı fikri göstermiştir. Hiçbir devlet asayışı umumiye muhil ve âdabı umumiye mugayir bir vazife deruhde etmek istemez. Bırakınız bizi bizim ananatomuz, tabayimuz, ahlâkıyatımız daha ziyade ahlâkı yürümeye hadim olan saiklerdir. Bunları bırakıyorum efendim, geçiyorum. Medeniyetin terakkiyatı itibariyle salâhiyeti ahlâkiyenin zafiyet kesbetmiş olduğu hükümetler: İşte efendiler Madrid Kongresinden bahsediyorum. Madrid Kongresinde mevzu bahsolan müzakeratı mühimmeden biri âdabı umumiye muhalif olan kartpostallar üzerindeki yazıların men'i teklif edilmiş ve müzakere cereyan etmiştir. Beynelmîlel devletler bile âdabı umumiye muhil işlerde vasıta olmayı idare için zül ve hükümetler için şüphe addederler. Siz bunu kaldırırsanız bundan; bunu kabul mânası çıkmaz mı? Onun için ümid ederim ki, Heyeti Celîleniz âdabı umumiye ve ahlâka mugayir olan muhaberata posta ve telgrafı vasıta etmeyi kabul etmez.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgat) — Bunun takdirini kim yapacak?

SABRİ B. (Devamla) — Görülüyor efendim, bunun kâğıt üzerinde çok mânası görül müştür. Misal getirmeye teeddübederim. Bu kadar şey etmeyin; bir kâğıt üzerinde neler gördük. Şimdi efendim, beyefendi bir şey mevzu bahsetti. Muhaberatta mektupta mevcut iken bunu telgrafta tatbik etmekte ne mâna var dediler. İki mâna vardır. Birincisi, telgrafın sürati muvasalatı ve memlekette aynı zamanda birden intişarı kudreti mektupta yoktur. Mektupta muhakkak uzun bir zaman, yani Hükümet için ittihazı tedabire müsaidolacak bir zaman mevcuttur. İkincisi bir şey yapamamak. Yapılması mümkün olan bir şeyin zararını def'e sâi olmamak değildir. Evet mektupta kabili icra değildir. Fakat telgrafta kabili icradır. Niçin bir yerde kaadirez diyerek diğer bir yerdeki fenalığı men'e çalışmıyalım. Bu

muvaafıkı mantık olur mu efendiler? Hiçbir vakit olamaz. Evet; muhaberede mademki kabili icradır, yapıyor. Mektupta da yapıyor. Fakat ne yapalım. Bütün bu arz ettiğim izahattan anlaşıldığı üzere buna takaddüm eden maddeyi kaldırdınız. Bunu da kaldırırsanız idareler pek fena vaziyete girer ve bahusus ahlâkıyata terettübeden vazifesini ifa edemez.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim bir sual soracağım. Asayiş ve inzibatı mahalliye muhil olduğu dermeyan edilen her hangi bir telgrafın mahiyetini bir defa telgraf memuru takdir edebilir mi? Ve ticarete, ziraate veya her hangi bir hususa aidolan telgraf mahiyetinin takdirini bir kaza telgraf memurunun takdirine havale etmek doğru bir şey olur mu?

SABRİ B. (Devamla) — Efendim mesele zâhiren müşekkül görünür, hakikatte böyle değildir. Maddede her şey etraflı yazılmaz. Telgraf memurlarının meslekleri itibariyle kendilerine mahsus rüsuhu vardır ve gördükleri vaziyet itibariyle cereyan edecek muhaberattan zannetmeyiniz ki, her telgrafa vâkıf olabilir. Fakat bir telgraf geçiyor, telgrafta açıkça yazıyor, diyor ki, efendiler tertibat hazırlanıyor, falan hareket ediyor. Köprüyü tutunuz; yahut ki, buna mümâsil ihtilâl teşvik edecek bir telgraf yazıyor. Köylüleri tahrik ediniz, hepsi hareket etsinler, yarın telgrafhaneyi tutsunlar. Bunlar hep elimizden geçmişdir. Telgraf memurunun vazifesi tevkif değildir. Haberdar etmektir. Tevkif budur. Efendim ihtilâl telgrafı oradaki telgraf memurunca kanaat hâsıl olursa o vakit tevkif olunur, bunlar tatbikata ait usullerdir. Tatbikatı tesbit etmek başka şey ruhu madde başka şeydir.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Efendim bunu takibeden 11 nei maddede telgrafnamelelerin asılları suretleri mürsil ve mürsilünileyhten veyahut bunların vekilleriyle mahakimden mada hiçbir mahalle gösterilemez deniyor. Şimdi bu asayiş ve inzibatı umumiye muhil eder mahiyette...

SABRİ B. (Devamla) — Olmamak şartıyla madde mukayyettir. Arz ettim ve zatiâliniz kavanini hukukiye ile zaten müteveggilsiniz ve bilirsiniz. Bunlar esasen diğer maddeleri takviye ve heyeti umumiyesi bir hüküm ifade eder. Bunun heyeti umumiyesi şudur: Yani asayiş

ve inzıbatı umumiye muhil mahiyette görülen veyahut kavanini memleket ve âdabı umumiye mugayir olan muhaberât müstesna olmak üzere diğer bilcümle muhaberâtın asılları veya suretleri mürsil.. Falan filân demektir.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Bu iki madde yekdiğerini takyideder diye sual ediyorum. Yoksa Hükümete gösterecek mi?

SABRİ B. (Devamla) — Onların usulleri vardır. Bir sual ittihaz edelim, diyelim ki, şöyle olsun.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Reisi Hükümet kimse ona gösterir.

SABRİ B. (Devamla) — Usul başkadır, usul hakkında şimdi size bir fikir dermeyan edemem.

REFET Pş. (İstanbul) — Telefon muhaberâtında bu kontrolün nasıl yapılabileceğini ve bu kabıl mükâlematın nasıl tevkiif edileceğini izah etmenizi rica ederim.

SABRİ B. — Anlıyamadım efendim.

REFET Pş. (İstanbul) — Telefon muhaberâtında asayışı memlekete veyahut âdabı umumiye mütaallik ahvalde muamelâtın nasıl kontrol edileceğini; çünkü mademki dinlemek memnudur. O halde kontrol nasıl yapılacak ve bu gibi muhabereeler nasıl menedilecektir.

SABRİ B. — Efendim arz ettim. İzah ettim. Maksat tevilâta gitmek ise ona mesele yoktur.

REFET Pş. (İstanbul) — Mademki öteki makina bu gibi şeylerle iştigal etmiyecektir, o, ilmi, fennidir. Benim anladığım, Ankara veya her hangi bir yerden bu gibi muhaberât kontrol altına alınacaktır diye Hükümet müsaade eder. Meclis karar verir. O zaman vaziyet değişir.

SABRİ B. (Devamla) — Efendim Dâhiliye Vekili Bey sandalyesinde muhabere ederken telefonda derekap bir muhabere işittir. Telefonda diyor ki, şimdi tertibatımızı ihzar ediyoruz. Yüz kişi silâhla çıkıyoruz. Siz de hareket ediniz. Bunu telefonla kendisi dinler ve bunu dinlemesi hatların endiksiyonu denilen şeyden vukua gelebilir. O vakit merkeze sorar ve benim muhitimdeki hat kimdir? Tahkikat iera ettirir, telefon memuruna emreder, muhabereyi kestirir. İşte size bir usul...

REFET Pş. (İstanbul) — O vakit azizlik etmek istiyen evlâdı vatandan biri ebediyen muhaberata mâni olabilir efendim.

SABRİ B. (Saruhan) — Kanun, kuyudatı idariye ile mukayyettir.

FERİDUN İMKRİ B. (Dersim) — Efendiler bu onbirinci maddenin kabiliyeti tatbikiyesi yoktur. Bu nasıl tatbik edilecek? Asayiş ve inzıbatı umumiye mütaallik muhaberât veyahut kavanini memlekete ve âdabı umumiye mugayir bulunan muhaberât ve mükâlematı kim takdir edecek? Bir kere asayiş inzıbatı umumiye muhil vaziyeti bırakalım. Kavanin memlekete mugayir hareketlerde hukukşinaslara tetkikatı kanuniye ve tetkikatı temyiziye yaptırmak lâzımgelir. Binaenaleyh efendiler gayrikabili tatbik bir maddedir. İmkâmı olmayan bir işittir. Haydi asayiş ve inzıbatı umumiye muhil âsar ve alâim görüldüğü zaman biraz tatbik edilebileceğini tasavvur edelim. Fakat âdabı umumiye öyle bir cürümdür ki, âdabı umumiye tecavüz öyle mahiyette bir fiildir ki, en tabii, en sükûnetli zamanlarda bile husule gelebilir. Binaenaleyh demek oluyor ki mutlak bir hak vermiş oluyoruz. Bu hakkı da kime veriyoruz? Oradaki telgraf memurlarına veriyoruz. O halde bunu takdir ve temyiz etmek itibariyle hem mahkeme oluyor, hem de bu suretle şirketin menaffi iktisadiyesine hakem vaziyetinde bulunuyor. Biz nevema bir şirketi inhisariye vücuda getiriyoruz. Halbuki bu gibi mevad ile de o inhisarın ehliyeti iktisadiyesini bir taraftan elimizden geldiği kadar darbelemiş oluyoruz. Efendiler onikinci maddeye bir kaide konuyor. Telgrafnamelerin, asılları ve suretleri mürsil ve mürsilünileyhten veyahut bunların vekâletlerini haiz olanlardan ve mahakimden maada bir mahalle verilemez deniyor. Verilmediği halde demek ki, hulâsatülhulâsa bu salâhiyeti telgraf memurlarına vermiş oluyoruz. Telgraf memurlarına bu gibi bir salâhiyeti vermek caiz değildir. Sabri Beyefendi buyuruyorlar ki, «bir cürüm vukua gelirse...» efendiler bir cürüm vukua gelirse, eğer asayiş ve inzıbatı umumiye muhil neşriyatı tazammun ediyorsa Kanunu Cezanın şümülüne dâhil olur. Kanunu Cezanın şümülüne dâhil olduğu gibi tabii telgraf memuru da buna muttali olacağı için, telgrafi çekmekle beraber böyle cürüm

mahiyetinde olan bir fiili derececi vukufuna göre - bendenizin içtihadımca, belki bu içtihadı mugayir bir noktai nazar dermeyan eden zevat olabilir - Müddeiumumiye ihbar eder. Yani kapı kapanmıştır. Telgrafı çeker, telgrafı çekmekle beraber Müddeiumumiye de bundan haberdar edebilir. Zira bâzı ceraim vardır ki, tahririyle cürüm tekevün eder, tahassül eder. Şimdi âdaba mugayir meselesine gelince, telgraflardaki âdaba mugayeret kaziyesi hakikaten şayanı tetkik bir hâdisei hukukiyedir. Sabri Beyefendinin açrk kartlarla telgrafı bir tutması muvafık değildir. Çünkü aynı mahiyette değildir. Malûmuâliniz kartpostalda aleniyet bizatihedir. Aleniyeti mutlakadır. Mektubun veya telgrafın tazammun ettiği kapalılık yoktur. Kartpostalda şekil itibariyle aleniyet mevcuttur. Halbuki telgrafta bu unsuru aleniyet mevcut değildir. Bunu kartpostalla teşbih edemeyiz. Fakat şurası da muhakkaktır ki, bütün telgraflarda kapalılık esası mevcuttur. Hepimizin aldığı telgraflar kapalıdır. Binaenaleyh Madrid Kongresinin aleni kartpostallar hakkında verdiği kararı oradan alıp burada tatbik etmek doğru değildir. Demek oluyor ki, kabiliyeti tatbikiyesi yoktur. Ceraimin men'i itibariyle tasavvur buyurdıkları hukukiye de mevcut değildir. Tekrar arz ediyorum, cürme mütaallik olduğu halde, asayiş takdirinde olsun, âdabı umumiye takdirinde olsun, sair takdirde olsun telgraf memurini müddeiumumiye haber vermektan menedecek hiçbir kuvvet yoktur. Çünkü verilen telgraflar bir adrese tevcih edilmiştir. Cürüm, eğer mahiyeti itibariyle asayiş umumiye muhil bir derecede ise, telgrafın isal olduğu mahallin müddeiumumisi asayiş umumiye ihlâl edecek cürüm mahiyetinde bir eseri cürüm olduğu için, bir vesikai cürüm olduğu için telgrafın gönderilmiş olduğu mahal müddeiumumisince telgrafa her zaman vaziyed edebilir. Mesele, hukukî noktai nazardan tetkik edilirse, meselede bir tevehhüm olduğu görülür? Hakikati halde bu tevehhüme itibar ederek en mühim bir hakkı ihlâl edecek olursak, memleketin muhtacolduğu en mühim esasatı ihlâl etmiş oluruz. Çünkü bunda, ne asayiş, ne inzibat ve ne de âdabı umumiye noktasından bir mahzur yoktur. Kavanini memleketten bahsetmeye lüzum görmüyorum. Lâğıvdır büsbütün... Binaenaleyh maddeye lüzum yoktur ve

tayyında da hiçbir mahzur yoktur. Bendeniz maddenin tayyında faide görüyorum. (Müzakerede kâfi sesleri)

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini teklif eden bâzı rüfekanın seslerini işitiyorum.

EYÜB SABRİ Ef. (Konya) — Söz istiyorum, müsaade buyurun.

REİS — Evvelâ Fahri Bey söz istedi, buyurun Fahri Bey.

POSTA VE TELGRAF MÜDÜRÜ UMUMİSİ FAHRİ B. — Efendim uzun söylemeyeceğim, müsaade buyurursanız âdabı umumiye muhil telgraflar hakkında bir iki kelime söyleyeceğim. Bundan evvelki maddeleri lüzumu halinde sahte telgraflara mahsus olmak üzere nürsilece ispatı hüviyet edilmesi talebi kabul buyurulmadı. Bugün tasavvur olunsun ki; sahte bir imza ile birisi gayet galiz kelimatla mâli bir telgrafname tevdi etti. (Mesuliyet kendisine aittir sesleri) Şimdi bunu alıp yazmak Hükümet memurlarının o telgrafı alan memurundan tutunuz da ta götüreren müvezzine kadar hepsini buna iştirak ettiriyor. Yani Hükümet böyle galiz bir şeyi alıyor, vasıta oluyor, görüyor, teslim ediyor. (Mektup da öyle sesleri)

HALİL B. (Zonguldak) — Mektupta da aynı mahzur vardır.

FAHRİ B. (Devamla) — Mektup kapalıdır. İçinde ne var, ne yok anlaşılmaz. Lâkin bundan telgraf memuru haberdar oluyor. Alıyor götürüyor, veriyor.

Müddeiumumiye haber vermek meselesine gelince : Vazifesi dâhilinde değildir. (Nasıl değildir sesleri)

RAUF B. (İstanbul) — Efendim telgrafların üzerinde - eğer hâfızamda hata etmiyorsa - bu yolda Hükümetin mesuliyet kabul etmediğine dair bir kayıt vardır.

FAHRİ B. (Devamla) — Çünkü müzakere de mesuliyetin nerelere şâmil olduğu tasrih edilmiştir. O mesuliyet yalnız zararı maddi ve sairedir. Ahlâkiyata taallük eden meselelerde de mesuliyet kabulü yoktur. Madde mutlakdır.

REİS — Müzakerenin kifayetini reyî âlinize koyacağım.

EYÜB SABRİ Ef. (Konya) — Reis Beyefendi, kifayetin aleyhinde söz istiyorum.

REİS — Buyurun.

EYÜB SABRİ Ef. (Konya) — Arkadaşlar bu madde hakkında cereyan eden müzakere, maddenin ehemmiyeti nisbetinde bendenizi tenvir edemedi. Tabii bendeniz gibi tenevvür eden miyen arkadaşlar da eksik değildir. Meselâ asayiş ve inzıbatı umumiyi muhil bir telgraf keşidesi tasavvur buyuruldu. Halbuki Telgraf ve Telefon Encümeni Mazbata Muharririnin tasavvur ettiği mesele bir cürüm idi, bir cürmü meşhut idi. Bu gibi mesailde derhal, telgraftı tevkife değil, o adamı tevkife mecburdur. Herkes kanunen bunu tevkife mecburdur. Bu cihetler tenevvür edilmedi, sonra, âdabı umumiye muhaliftir kaydı. Ne gibi ahvalin âdabı umumiyeye muhalif olduğunu zannederim ki, bugün Meclisi Âlinizde tamamiyle kavramış bir arkadaş yoktur. Bu, gayet ince bir meseledir. Bir mesele olur ki, onun icrası bence lâzımdır. Fakat bu, her hangi bir zatça âdabı umumiyeden mâduttur veyahut memnudur. Bu cihetler tenevvür etmedi. Müzakere kâfi değildir. Daha ziyade tenevvür edelim.

REİS — Müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'ediyorum. Müzakereyi kâfi görenler lûtfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür.

Takrirleri okutacağım :

Riyaseti Celileye

Hürriyeti muhabere ve mükâlemeyi selbeden ve bu hukuku yalnız bir memurun keyif ve takdirine bırakmak gibi bir hükmü ihtiva eyliyen bu maddenin kabiliyeti tatbikiyesi olmadıgından tayyını arz ve teklif eylerim.

Bolu
Şükrü

Riyaseti Celileye

Onuncu maddenin tayyını teklif eylerim.
21/1/1340

Erzurum
Cazim

REİS — Efendim maddenin tayyına dair takrirler vardır. Evvelâ bunu reye vaz'edeceğim. Tay teklifi kabul edilmezse maddeyi reyî âlinize vaz'edeceğim. Maddenin tayyını kabul edenler lûtfen el kaldırsın, aksini reyî âlinize koyuyorum. Kabul etmeyenler lûtfen ellerini kaldırsın. Tayyı kabul edilmiştir.

11 nei maddeye geçiyoruz ki, dokuzuncu oluyor.

Madde 9. — Telgrafnamenin asılları veya suretleri mürsil ve mürsünileyhten veyahut bunların vekâlet veya mezuniyetini haiz olanlardan ve mahakimden başka bir kimseye veya bir mahalle verilemez. Mahakim gerek doğrudan doğruya, gerek bilvasıta telgraf muhaberatı hakkında her gûna malûmat talep ve ahzedebilir.

REİS — Bu madde hakkında söz istiyen var mı? (Yok sesleri) Maddeyi aynen reyî âlinize arz ediyorum. Maddeyi aynen kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lûtfen el kaldırsın. Madde aynen kabul edilmiştir.

Madde 10. — Hususi telgraf ve telefon tesisatı ashabı, şeraiti lâzime nizamıyesini ifa etmek şartıyla bu tesisatı Hükümet tesisatı şebekesine raptettirmek hakkını haizdir.

REİS — Efendim söz istiyen var mı?

VEHİBİ B. (Karesi) — «Şeraiti lâzime nizamıyesini» denilmiş; bir daha izafet bulunsa imiş ilâve edeceklermiş. Binaenaleyh nizamın lâzımgelen şeraiti demelidirler.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Kanunen, kanunen...

REİS — Kanunen lâzımgelen şeraiti...

SÜLEYMAN SİRRI B. (Bozok) — Nizamnamenin aleyhinde bulunan Vehbi Bey şimdi de nizam çıkarıyor.

VEHİBİ B. (Karesi) — Nizamın aleyhinde değilim. Nizamın Hükümet tarafından yapılaçağının aleyhindeyim. «Hususi telgraf ve telefon ashabı kanunen lâzımgelen şeraiti ifa etmek kaydıyla» densin.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Reis Bey kanunen, nizamın kelimesi ileride, tatbikatta müşkülâtı mucibolabilir. Müdürü Umumi Beyefendinin izahat vermesi lâzımgeli. (Kanunen) kelimesini korsak mahzur var mıdır?

REİS — Efendim kanunen mi demek lâzımgelir, yoksa nizamın mi demek lâzımgelir?

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. — Efendim bilâhara gelecektir. Kanunen demekte bir mahzur yoktur.

REİS — Zaten bunun bilâhara şeraiti varmış. Kanunen demekte bir mahzur yoktur diyorlar. «Hususi telgraf ve telefon tesisatı ashabı, kanunen lâzımgelen şeraiti ifa etmek kaydıyla...»

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Şartıyla.

REİS — Efendim o zaman iki tane (şartıyla) kelimesi oluyor ki, iki şart bir araya geliyor. «Bu tesisatı Hükümet tesisatı şebekesine raptettirmek hakkını haizdir» maddeyi bu şekilde reyî âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Madde bu şekilde kabul edilmiştir, efendim.

Madde 11. — Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresi, dûn veya âli tevettürde kuvvetli cereyanı elektriki nâkillerin veyahut her hangi bir tesisatın telgraf ve telefon muhaberesinin selâmetle teatisine zarar vermemesi için tedabiri ihtiyatiye ittihazına ve ledelicap telgraf ve telefon muhaberesini tehlikeye ilka etmesi melhuz olan kudreti elektikiye nâkillerin ve mazarratı anlaşılın tesisatı tadil veya güzergâhını tebdil ettirmek hak ve salâhiyetini haizdir. Telgraf ve telefon hututunun tesis ve temdidinden akdem yapılan kudreti elektrikiye nâkilleri ile diğer tesisatın tebdil ve tadil güzergâhları lâzımgeldiği takdirde bu bapta yapılacak masraf, Posta Telgraf ve Telefon İdaresi tarafından deruhde ve tesviye edilir.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim bir sual soracağım: Bu maddede «tebdil ettirmek hak ve salâhiyetini haizdir.» deniliyor. Bu salâhiyeti nasıl istimal edecektir? İdari bir surette mi istimal edecektir, yoksa hükmi bir surette mi istimal edecektir?

REİS — Müdür Bey izah eder misiniz efendim?

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. — Bu salâhiyeti idari bir surette istimal edecektir efendim. Bu kaydı buraya koymaktaki maksadımız budur. Doğrudan doğruya bizim hatırımıza zarar geliyor, butarafa geç demektir.

VEHBİ B. (Karesi) — Yapmadı?

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. (Devamla) — Yapmadığı takdirde o vakit idare kendisi yapacaktır ve masrafını istiyecektir.

VEHBİ B. (Karesi) — Masrafını istiyecek mi? Altındaki fıkra istemiyecektir diyor.

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. — O kendisinden olursa efendim.

REİS — Efendim başka söz istiyen var mı? Maddeyi aynen reyî âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye ko-

uyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Madde kabul edilmiştir.

Madde 12. — Posta Telgraf ve Telefon İdaresi kendi nâkil ve kablolarının tesis ve vaz'ı için umuma ait arazi ve tariklerî işbu arazi ve tarik üzerinde mürur ve ubura sureti daime-de hâlel gelmemek üzere istimal etmek hak ve salâhiyetini haizdir. Meydanlar, köprüler sahilleri de dâhil olduğu halde umumi sular dahi tariki âm ad ve itibar olunur. Yolların hüsnü muhafazasına ait tesisat ile tramvay ve şimendifer ve diğer bileümle elektrik tesisatı telgraf ve telefon nâkilerine hâlel vermeyecek bir surette icra ve sevk ve idare olunur.

REİS — Efendim bu madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Maddeyi aynen reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Madde aynen kabul edilmiştir.

Madde 13. — Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresi telgraf ve telefon hututunun güzergâhına müsalif ve işbu hatların tesis veya inşasına mâni veyahut hututu meveude üzerinde ârıza tevliidini bâis bulunan ağaçları budamak ve ledelicap zaruret miktarında kat'etmek hakkını haizdir.

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Bedelini vermek şartıyla kat'etmek hakkını haizdir, demek daha iyi olur, efendim. Zeytin ağacı olur, meyva ağacı olur ve sair ağaçlar olur. (Bedelini vermek şartıyla sesleri)

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bedelinin verilmesini ilâve etmek lâzımdır.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey bir sual soracağım. Efendim bu teller bir meyva bahçesinin içerisinden geçerken bütün meyva ağaçlarını kesip geçecek mi? Anlıyalım, yani, bu, hakkı tasarrufa temas eden bir meseledir.

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. — Efendim tellere temas eden kısmını kesecektir, zaruret miktarınca kat'iyat yapılacaktır.

REİS — Efendim anlaşılıyor ki, bedel meselesi mevzuubahis değildir. Ağacın dallarını keseceklerdir. (Kökünden keserse sesleri)

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. — Efendim ârıza tevliidini bâis olan ağaçları budamak ve ledelicap kat'etmektir ki, zarureti miktarınca kat'edilecektir.

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Efendim meyvayı ağacın dalları verir. Dalları budarsanız o zaman meyva vermez, bu tabii bir şeydir.

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRİ B. — Tasavvur buyurulur mu efendim, hepsi kesilir mi? Yalnız tellere mâni olan kısmı kesilecektir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim ağaçları budamak ve ledelicap kat'etmek salâhiyetini haizdir diyorlar. Binaenaleyh İsmail Kemal Beyefendinin dedikleri gibi bedelini vermek lâzımdır. Mesele istimlâktir. Menafii umumiyeye için yapıyor. Menafii umumiyeye için istimlâk bedeli verilmelidir. Binaenaleyh buyurdıkları gibi bedelinin tediyesi en mühim zaruretlerdir. Onun için bedelini tediye etmek şartıyla, hattâ peşinen tediye etmek şartıyla kat'etmek salâhiyetini haizdir, demelidir.

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Evet evet bedelini verdiği takdirde kâfidir. Başka şey istemez.

REİS — Efendim Şükrü Bey ağaçlar müşmer olduğu takdirde bedeli verilsin diyor. Diğer rüfeka ise aleltilak kesilecek ağaçların bedeli verilsin, diyorlar. Bunun için reyî âlinize vaz'edeceğim. Ağaçların bedelini vermek şartıyla kat'mı kabul...

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Bedelini peşin vermek şartıyla..

BESİM B. (Mersin) — Bedelini kim takdir edecek? Ashabı muvafakat etmezse o zaman ne yapacağız. O vakit mahkemeye müracaat etmek mecburiyetinde kalacaktır. Onun için bu cihetin de tavzihi lâzımdır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim bu kayıt muvafık değildir.

REİS — Efendim, yani bu bedelleri takdir için heyetler mi gidecek?

BESİM B. (Mersin) — Efendim ben deniz diyorum ki, böyle bir kayıt konacak olursa bedellerini kim takdir edecektir?

REİS — Bir teklifi âliniz mi var?

BESİM B. (Mersin) — Bendeniz bu kaydın muvafık olmadığını söylüyorum.

EYÜB SABRİ B. (Konya) — Reis Beyefendi müsaade buyurursanız iki söz söyleyeceğim, efendim. Maddenin aynen kabulünü rica ederim. Çünkü gerekçe zarureten kelimesi lâzımgelen ağaçların bedellerini vermek adalete muvafıktır. Fakat bedelini kim tediye edecek? Bu bedeli kim takdir edecek? Bunu çavuşlar yap-

caktır. Onun için çavuşlar bu parayı ne verebilir ve ne de tahmin edebilir ve ne de sahipleriyle uyusmak hakkını haizdir. Tabii bu ağaçlar kırdı veya bahçededir. Bunun için ahaliyi üç beş kuruş için süründürmeye lüzum yoktur. Maddenin aynen kabulünü rica ederim.

REİS — Efendim esas itibariyle kesilecek olan ağaç dallarının veyahut ağaçların bedellerinin verilmesi hususunu reyî âlinize vaz'edeceğim. Bedel verilmesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Kabul edildi, sesleri) İhtilâf hâsıl oldu. Tekrar reyî âlinize vaz'edeceğim. Kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar. Bedelini kabul etmeyenler lütfen ayağa kalksınlar. Kabul edilmiştir. Yani bedel vermek hususu kabul edilmemiştir efendim. Maddeyi aynen reyî âlilerine koyuyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar, aksini reye vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Madde aynen kabul edilmiştir efendim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahasarı Şarki) — Reis Beyefendi ekseriyet yok.

REİS — Yoklama yapacağım efendim.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Yapmalı efendim. Yapmalı ki, kanun çıksın, memleket iş bekliyor.

(Gümüşane dairei intihabiyesinden yoklamaya başlandı.) (Ekseriyet var sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Reis Beyefendi ekseriyet hâsıl oldu. Vakit geçmesin, müzakereye devam edelim.

REİS — Ekseriyet hâsıl olduğu için müzakereye devam edelim.

Madde 14. — Hükümet, eşhasın tahtı tasarruf veya isticarındaki arazinin dâhilinde ve emlak ve müessesatın gerek dâhil ve gerek haricinde altından ve üstünden telgraf ve telefon tesisat ve tamiratı icrasına salâhiyattardır. Ancak yapılacak tesisat ve tamiratın da işbu arazi, emlak ve müessesatın istimal ve istifadesini haleldar etmemesi lâzımdır. Bu kabil tesisat veya tamirat ameliyatının icrası hasabiyle mezkûr arazi veya emlak ve müessesatın kıymet ve itibarına hâlel târi olduğu takdirde gerek tarafeynin rızasıyla gerek bir hakem heyetinin tâyin edeceği miktarda bir meblâğın Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresince sahiplerine tazmin ve tesviyesi muktezidir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim madde ile halkın en mukaddesi tanınması ve daima kemali itina ile mahfuz bulundurulması lâzımgelen hukuku tasarrufiye ve temlikiyesinin tamamen ihlâl edildiğini görüyorum. (Çok doğru sesleri) Bu madde eşhasın hukuku temlikiyesini ihlâl eder. Halbuki bunun mahfuziyeti lâzımdır. Maddenin metnine nazarı dikkatinizi celbederim. «Altından, üstünden telgraf ve telefon tesisatı ve tamirâtı icrasına salâhiyattardır.» deniliyor. Yani eshabı emlak ile biliştirak bu mülke tamamen tasarruf ve temlik ediyor demektir. Buna idare salâhiyattar demektir. İdare o mülke tamamen tasarruf etmek istiyor. Hattâ bir mülkün indelicap altını söküp, temellerini kazarak, tesisatını iera ediyor. Bir kimse bir mülkün altına nasıl malik ise üstüne dahi semaya kadar maliktir. Gök yüzüne kadar maliktir, benim bildiğim budur.

MUSTAFA FEYZİ Ef. (Konya) — Menafii âmmeysi de unutmama.

ŞÜKRÜ B. (Devamla) — İşte bu, mülkü ortasından kat'ile mülkiyeti tamamiyle, esasından yıkıyor, ilga ediyor. Hattâ bu mülkiyet ve tasarrufu muvakkat bir zaman içinde yapmıyor. Tamirâtı mütemadiye ile sahibinden ziyade tasarruf hakkını ihraz etmek istiyor. Dünyada, bu kadar vâsi ve şümüllü bir müdahalenin emsali gösterilemez. Menafii umumiye için lüzumu zarurî olan istimlâkâtta dahi böyle fuzulî müdahalelere meydan verilmiş değildir. Sonra maddenin son fıkrasında; «Arazi veya emlak ve müessesatına ve itibarına hâlel târi olduğu takdirde gerek tarafeynin rızasıyla ve gerek hakem heyetinin tâyin edeceği miktarda bir meblâğın» tazminat olarak verileceği zikrediliyor, bir mülkün kıymetine târi olan her hangi bir noksan, mülk bâki kaldığı müddetçe devam eder. Yani o mülk ebediyen mâlûl olur. İdare tazminatı bu noksanın, bu kusurun devam ettiği müddetçe tediye edecek midir? Madde buna dair yani noksanın, kıymet ve itibarına târi olan hâlelin devam ettiği müddetçe bir tazminat verileceğine dair sarahat olmamasına göre bir defaya mahsus demektir. Bir mülkün kıymet ve itibarı öyle bir şeydir ki; ona târi olacak hâlel benim kanaatimce o mülkün kıymet ve itibarıyla tamamen tev'em gibidir. Bu kıymet ve itibara târi olacak hâlel onun mevcudiyetini ebediyen öldürmüş olur. Bu, öyle

muvakkat bir tazminat ile ödenemez. Şu halde bu maddenin en ziyade istihdaf ettiği emlak kasaba ve şehir dâhilinde bulunan emlak olduğuna göre arazinin o derece ehemmiyeti yoktur. Posta İdaresi her hangi bir arazi dâhilinde bir direk rezk eder, yahut altından geçirir ve yahut üstünden geçirir, bu şâyane ehemmiyet bir şey değildir. Fakat şehirde bulunan emlak böyle değildir. Bendeniz böyle idarenin her yere gelip divarımı, altını, üstünü kazmak gibi bir salâhiyete mâlik olmasının doğru olmadığı kanaatindeyim. Binaenaleyh, madde muhtacı tadil ve ıslahtır. Buna dair bir takrir veriyorum, lütfen kabulünü istirham eylerim.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Telsiz telefon yapalım. En doğrusu budur. Bunlara lüzum kalmaz.

HALET B. (Erzurum) — Şükrü Beyefendinin ifadelerine nazaran bütün memurların suistimalle mâlûl olmalarını kabul etmek zarureti gibi geliyor, halbuki zannediyorum ki, hiçbir memur bir hanenin temelini tahribedecek reddede bir ameliyat iera ettirsin. Mamafih maddenin alt tarafını tamamen okurlarsa kendileri de görecektir ki, bir hakem heyetinin tâyin edeceği miktarda tazminat verilir diyor. Eğer o haneyi hakikaten ve tamamen tahribedecek vaziyette bir şey olursa, o hanenin bütün bedeli verilmiş olur. Binaenaleyh, ben bu maddede bir mahzur ve tehlike görmüyorum ve maddenin aynen kabulünü encümen namına rica ediyorum.

REİS — Halet Bey encümen namına söylediniz değil mi?

HALET B. (Erzurum) — Evet.

REİS — O halde bir sual var.

TEVFİK FİKRET B. (Konya) — Hakem, tarafeynin rızası ile tâyin olunur diyor. Bu, hakemin tavassutiyle mi yoksa tarafeynin rızasıyla mı intihabedilecek? Yoksa kim intihabedilecek, bu hakem kimdir? Tavzih edilmiyor.

HALET B. (Devamla) — Pekâla efendim, tarafeynin rızasıyla intihabedilecek hakem, şeklinde maddenin tashihini kabul ederiz.

MÜNİR B. (Çorum) — Hakem meselesi malûmuâliniz bir meselei münaziünfihde müraعات edilen bir şekildir. Böyle bir kanunda bir hakem heyetinden bahsolunduğu gibi menafii umumiye namına vukubulan istimlâkâtta ne

suretle hakem heyeti teşkil olunacağı kanunda musarrahtır. Bu maddede hakem heyetinin n suretle teşkil olunacağı ve tarafeyn bu tazmi nata razı olmazsa mahkemeye müracaat edebileceğine dair bir kayıt ister. Bir de burada başkalarının tahtı tasarruf ve icarında bulunan emlakten bahs olunuyor, müstecirin muvafakatinin istihsaline lüzum yoktur gibi geliyor. Bendenize en evvel mutasarrıfın muvafakatinin istihsali lâzımdır. Müstecirin muvafakat etmesi doğru değildir. Belki mal sahibi razı olmaz, o zaittir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Zait değil, lâzımdır, keyf için bağların içinden çiğneye çiğneye telefon teli geçiriyorlar.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Bir sual efendim. «Emlâk ve müessesatın dâhilinde tesisat» ne demektir?

HALET B. (Erzurum) — Meselâ büyük bir havza tahmin ediliyor ki; oradan tel geçecek. Binaenaleyh, onun köşesine bir şey koyar. Veyahut ki, böyle uzunboylu ve dolambaçlı yerlerden geçirmemek için altından bir telefon teli geçirir. Binaenaleyh, bundan evvel...

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Nasıl kabil olur? Bir kimsenin evinin altından telefon teli geçirmek bundan başka vakitli vakitsiz idarenin memurları oraya gelecek ben tamirat yapacağım diyecek, bu olur şey değil, bu mesele Kanunu Esasiye tamamiyle gayrimuvafaktır.

RUŞEN EŞREF B. (Karahisarı Sahib) — Evi içinden mi deleecek?

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Elbette, kanunda rahat var, altından, üstünden, içinden deleecek.

SABRİ B. (Saruhan) — Efendim menfaati umumiyyeye taallük eden bu mesele, öyle bir meseledir ki, hukuku şahsiye ile fevkalâde alâka ve irtibat peyda etmiştir. Burada nazarı itibara alınacak nokta, hukuku şahsiyenin göreceği menfaat ve zarar ile, hukuku umumiyenin göreceği zarar ve menfaattir. Malûmülhasanımız; telefonun asıl makarrı büyük şehirlerdir. Büyük şehirlerde bu müesseseyi vücuda getirmek bugün iki veya üç usulle olur. Birisi, havadan telleri götürmek şartıyla olur; halbuki sokakların vaziyetini nazarı itibara almak lâzımgelir, dünyanın hiçbir yerinde tellerin geçirilebileceği bir şekilde sokak mevcut değildir.

RUŞEN EŞREF B. (Karahisarı Sahib) — İkağın altından geçsin.

SABRİ B. (Devamla) — Müsaade buyurun iea ederim, tellerin havadan geçmesi hukuku şahsiyenin tasarrufıyla teauruz eder. Avrupa'da evlerin üzerinden gider. Hattâ bâzı büyük şehirlere giderseniz başınızı kaldırdığımız zaman havanın üzeri örümcek ağı gibidir.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Evin içinden gitmez ama.

SABRİ B. (Devamla) — İnayet buyurun rica ederim, ikincisi, kablo vasıtasıyla olur. Kabloların geçtiği yollarda diğer daha menfaati umumiyyeye mahsus birtakım müessesat vardır. Tramvay telleri vardır, tenvirat telleri vardır. Halbuki, bunların üzerinden cereyan edecek kuvvetler telefon telleri üzerinde cereyan eden kuvvetin ayan değildir. Bunlar gayet büyük kuvvetlidir. Bunlar kendi civarında geçen tellerin üzerinde daima âmil olur. Meselâ tramvay telinin yanından birkaç telefon teli geçirecek olur da bir fırtına günü - Allah esirgesin - bir teli kopacak olursa ve bu suretle tramvay elektrik teli ile temas ettiği zamanda siz evinizde mâsum ve mesut bir anla yaşarken âni olarak ailenizin saadeti muhtel olur. (Allah esirgesin sesleri) çünkü telefonu elinize aldığımız vakitte sokak üzerinde bir tel kırılmıştır. Tramvayın teliyle sarılmıştır. Oradan almış olduğu elektrikle, siz teli aldığımız zaman kulağımızdan bir yıldırım gibi geçer ve sizi öldürür. (Eyvah sesleri), (Vazgeçtik öyle ise sesleri) Arz ediyorum, efendim. Ben fennî kısmını arz edeyim. Heyeti Celile nasıl tensibederse öyle olacaktır. Aynı zamanda etmek kadar belki kadar kelimesi bile zaittir. Belki ekmekten bu fazla derecede lüzumu olan bir ihtiyaç ticari ve medenî olan telefonu yapmak zarureti vardır. Halbuki evlerin de kudreti tahammüliyesi mahduttur. Bunun için hukuku tasarrufiye ile teauruz hâsıl olur. Evlerin üzerinden telleri geçirmek, halbuki evlerin de kudreti tahammüliyesi yoktur. Bu bir mahzurdur.

İkinci bir mahzur daha vardır : Birçok teli bir evin üstünden geçersiniz. Fakat tedabiri fenniyesinde kusur olacak olursa evin altında uyuyamazsınız. Yukarda rüz-

gâr esmeye başlayınca bir ahengi musiki başınızın üzerinde devam etmeye başlar. Onun için onun da bir haddi vardır. O haddi tecavüz ettiği takdirde yerin altına girmekten başka çare yoktur. O halde yerin altına girmeye başlarsınız, yerin altına girdiğiniz zaman öyle güzergâhlara tesadüf edersiniz ki hukuku şahsiyeye taarruz etmeksizin sizin için müruru ubur kabil değildir. Esasen her telefon idaresi hukuku şahsiye ile temastan mücteniptir. Zorlarsanız kendisi gitmez. Çünkü gecenin bir anında tamir yapmak icabeder. Halbuki hukuku tasarrufiyenin olduğu yerde tamir olunmaz. Siz kanunda bu hakkı verirsiniz yine olmaz. (Madde veriyor sâsleri) Vermez efendim. Veremez. Rica ederim. Midenize üç okka ekmek indiriniz diyelim bakalım. İnemez, rica ederim üç okka ekmek midenize iner mi? Bunlar imkânsız şeylerdir. Gece yarısı kimse size kapıyı açmaz, Telgraf Karununda müsaade var diye, bu olamaz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Polis kapıyı gelir, kapıyı açtırır.

SABRİ B. (Devamla) — Rica ederim polis gelemez. Bugün birtakım ceraimde bile polis geceyi kapıda geçiriyor. Sabahı bekliyor. Polis, gece kalkacak da Ali Efendinin telefon meselesi için, keyfi için, gece muhabere edecek diye kapıyı açıp zorla içeriye gircek, bu olamaz. Bunlar muhaldir. Binaenaleyh tasarruf için oradan hattı geçirmek mecburiyeti vardır. Eğer siz hattın oradan geçmesini menedecek olursanız memleketin muhtelif mahallerindeki menfaati modeniye ve ticari ihtiyaçları mahrum etmiş olursunuz ve bu öyle bir haldir ki her hangi bir memlekette bu müessese vücuda gelmiş ise bu ahvalin karşısında kalmıştır. Bu gayet tabii ve zaruri bir ihtiyaçtır. Ama diyecaksınız ki biz bunu istemiyoruz. İstemediğimiz takdirde iki netice ile karşılaşacaksınız. Bir milyon lira ile yapılması icabeden bir müesseseyi bir buçuk milyon lira ile yapmak.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Hay hay.

SABRİ B. (Devamla) — Hay hay demek çok güzeldir, Efendi. Fakat sizi temin ederim ki efendiler hay hay demek pek kolaydır.

Nefsimde pek acı olarak tecrübe ettim. Üç sene Ankara'da telefon yapayım dedim, yapamadım. Yerime gelen zatı muhteremin endişesi de Ankara'da bir telefon şebekesi vücuda getirmektir. İnşallah 1340 da vücuda getirilecektir. Demek ki dört semede vücuda getiremedik. Demek hay hay demekle oluyor. Bunlar para ile olur, mangırla olur. İkinci bir kaidei iktisadiye vardır ki eğer Devlet idaresi ihtiyacatı umumiyeyi temin edeceğim diye nâmütenahi sarfiyatta bulunacak olursa itirazlar başgösterir. Lâkin Posta ve Telgraf İdaresinin varidatı, masarifi zaruriyesinin üç misli imiş veyahut bu gibi tesisat varidatı umumiyeden temin olunmuş. O zaman ben de semina ve etağna derim. O vakit sizin fikirlerinizi tamamen kabul ederim. Fakat sorarım, acaba bu kabili tatbik midir? Bu; bugün için yarın için, hattâ daha çok yarınlar için, asırlar için mümkün müdür? İskâmı yoktur. Herkes kendi yorganına göre ayağını uzatacaktır. O halde ne yapacaksınız? İmtiyaz vereceğiz. Efendiler! demek ki idaremizin idaremizin kudreti maliyesi tahammülün haricindedir. O halde imtiyaz veririz; bir efendi, iki efendi gelecek diyecek ki ben yüzde on ticaret etmezsem bu parayı buraya koymam. Yüzde on ne yapacak? Mükâleme kırk para değil mi, siz on kuruş deyiniz. Efendiler her atın yürüyüşünün sürati gibi telefonun da yürüyüşünün bir sürati vardır. O dereceyi tuttuğunuz gibi kimse abone olmaz. Bütün mahrumiyet ve müşkülâta razı olur, yine abone olmaz. Bu, bütün şebekelerle uğraşan devletlerin ve şirketlerin tahtı itirafındadır. Ve bu hususta düsturlar konmuştur. Hangi memlekette ne gibi işler için ne miktar konmak lâzımgelir. Ne dereceye kadar ücret tezyidolunabilir. Bunlar muayyendir. Onun haricine zorlarsınız şirket çıkmaz. İşte efendim, size hakkı kanuni veriyorum, yaparsanız yapmaz. Çünkü yüzde onunu kaybedecektir. Ruşen Beyefendi, zatîaliniz Avrupa gördünüz, yerin üstünde, altında teller vardır. Rica ederim, Ankara'da evlere uğramamak şartıyla bir telefon şebekesi yapmak kabil mi? Yapılmak kabil ise bulabilir misiniz ki bir akıllı adam giderek bir adamın evine taarruz etsin? Dikkat buyurunuz

sözlerime. Eve uğramamak, temas etmemek şartıyla imkân varken hangi akıllı vardır ki ev sahibine gider de başını belâya sokar canım, bu yapılır mı?

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Koyma öyle ise.

SABRİ B. (Devamla) — Efendi! Ben fenden bahsediyorum. Bu şebekenin tecrübesi görülmüştür. Bu fendir ve hakikattir. Mantık ile kabili ref'olamaz. Bir yerdeki bir medenî şehirdeki telefonu yapacaksınız : muhakkak o telefon şebekelerini o medenî şehirlerde evlerin üstünden, altından her halde geçireceksiniz; bu taarruz vâkı olacaktır. Mutlaka iki mahallesinden bu temas vâkı olacaktır. Taaruz vâkı değildir. Aksi takdirde imkânı yoktur. Onun için fennî bir meselede fennî olarak teemmül buyurunuz. Aksi takdirde bir şey yapamazsınız.

TEVFİK FİKRET B. (Konya) — Beyefendi! Teller emlâki hususiyeden geçecektir. Teller nâkili elektrik olduğuna göre saikayı da naklederler. Buna mâni olamak için bir usulü fennî var mıdır?

SABRİ B. (Devamla) — Evet efendim. Usulü fennîsi her beş direktte bir paratöner korlar geldiği vakit yıldırım. Aşağı doğru gider. Sonra tel geçen evlerde bir faide vardır. Evleri yıldırımdan daha ziyade masun kılar. Çünkü yıldırım, teli takibeder, gider. Halbuki tel evden teeridediliyor. Yani evi daima yıldırımdan teerideder. Yani ev daima yıldırımdan masun kalır. Bu bilâkis daha menfaatlidir.

AHMED SÂKİ B. (Antalya) — Enebi memleketlerde hanelerin derununda böyle tesisat var mıdır? Hususi hanelerde...

SABRİ B. — Ne noktai nazarından soruyorsunuz? Anlamadım.

AHMED SÂKİ B. (Antalya) — Maddeyi anlamak için soruyorum.

SABRİ B. — Efendim evin içinde tesisat vardır, gelir, abone olur, bir tel alır.

SÂKİ B. — O başka...

SABRİ B. — Hangisini soruyorsunuz beyefendi?

AHMED SÂKİ B. (Antalya) — Arazi dâhilinde emlâk ve müessesatta deniyor. Meselâ benim bir evim var, odam vardır; o evimin içerisinde tesisat yapılıyor, odada da olabilir mi?

SABRİ B. (Saruhan) — Burada odadan bahsetmiyoruz efendim. Maddeyi beraberce okuyalım, müessesatın yanından geçer, üstünden geçer, altından geçer. Yoksa bir duvarı delerek telgraf tellerini geçirecek değil. (Handeler) Arazinin dâhilinde... (Gürültüler) Beyim maddede yukarda kelimesi var. Bizde Türkçe usulü tahrirde böyle değil midir?

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim altında mı, üstünde mi?

SABRİ B. (Devamla) — Yukarda müessesatın gerek dahilî ve gerek haricî ve emlâkin müesseatin.. (Gürültüler) Efendim dâhil kelimesini tayyedelim. Fakat maddeyi kabul ediniz. Alt üst tâbirine de diyeceğiniz yok ya... Dahilî kelimesini tayyedelim.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Efendim üstü kelimesinden maksat nedir?

SABRİ B. (Devamla) — Kiremitliğidir, kiremidin üzerine direği diker.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Müsaade buyurun. Meselâ evin penceresine beş tane çivi çakıp beş tel geçirecek olursa zak... diye böyle devam edecek mi?

SABRİ B. (Saruhan) — Onu arz ettim efendim.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — Yani odaların dışarısına istediğiniz kadar tel takarak evimi tahribedecek misiniz?

SABRİ B. (Saruhan) — Efendim. Bittabi zarureti katiye varsa bu gibi işleri olacaktır.

MAZHAR MÜFİD B. (Denizli) — O halde bizim uyku nereye gider efendim? Bir de eve direk diyeceksiniz.

SABRİ B. (Devamla) — Ben size bu gibi tesisatın sureti tesisini arz ettim.

MAZHAR MÜFİD B. (Devamla) — O halde direk dikin.

SABRİ B. (Devamla) — Efendim direk dikmek imkânı var mıdır? Çünkü ev sahibi direk dikmek kabiliyetini ispat ettiği takdirde direk diken memur, mahkemede hükmü yer. Bu kânun elinde olduğu halde direk dikmek imkânı varken ve mühendis bu imkânın mevcud olduğuna dair rapor verdikten sonra bir evin divarına çivi vurulursa zarar ve ziyân vermek lâzımgelir. Bir eve tehlike iras edilmek suretiyle zarar verilecek olursa bu direği koymaz efendim.

ZÜLFİ B. (Diyarbakır) — Efendim bir evin gerek altından geçsin ve gerek üstünden geçsin, telgraf veya telefon gece bozulduğu zaman tel benim evimin üstünden geçtiği için tamir etmek üzere benim evime geldiler. Fakat ben mâni oldum. O halde ne yapacaklar.

SABRİ B. (Devamla) — Efendim, müsaade buyurunuz. Arz ettim. Gece tamirat olmaz.

ZÜLFİ B. (Diyarbakır) — Müsaade buyurun. 28 nci madde diyor ki muhaberati kat'eden mesul olur. Bu madde meydanda iken nasıl olur da...

SABRİ B. (Devamla) — Efendim rica ederim, dünyanın hiçbir yerinde gece telefon tamirati olmaz.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Bizde olur.

SABRİ B. (Devamla) — İsterseniz «telefon tamirati gece olamaz» kaydını koyunuz. Gündüze munhasırdır deyiniz. Artık ne yapayım. Size arz ettim. Bütün teşrihati yaptım. Telefonceuluğun şeraiti budur dedim. Ve bundan başka suretle telefon yapılamaz. Eğer Meclisi Âliniz başka türlü bir istisna göstermek istiyor ve başka bir yerde kabul edilen esasatın bizde olmasını istemiyoruz, derse o başka... Hâkem Heyeti muhteremdir, öyle yapar. İdarenin vazifesi mâkulât ve tecrübe üzerine müesses olan telefonculuğun esasatını Heyeti Muhteremenize arz etmektedir. Heyeti Muhteremeniz onu mâkul görmez, hoş görmezse kabul etmez.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Efendim bu kanunun bendeniz pek talihsiz olduğunu zannediyorum. Çünkü sabahtan beri bütün maddeleri itirazatı mütemediyeye mâruz kaldı. Bu kanunu çok tâciz ettik. Çünkü bu kanunun kulağı, kuyruğu kırıldı. Ortada bir şey kalmadı. Şimdi bendeniz bu maddede «telgraf ve telefon tellerinin emlâk ve arazi ve müessesatın istimal ve istifadesini haleldar etmesi lâzımdır.» diye, bir kayıt olduğunu görüyorum. Bu madde kanuniyenin hükmü o arazinin ve emlâkin istifadesini haleldar etmemek suretiyle tatbik edilecektir. Sonra encümen namına Sabri Beyefendi dâhilde kelimesinin tayyını da kabul ediyorlar. Binaenaleyh o kadar korkacak bir şey kalmıyor.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Bu, «altından, üstünden» kelimesi kalkmazsa olmaz...

AHMED HAMDİ B. (Devamla) — Efendim «altından, üstünden» kelimesini kaldırırsak bu

telefon telleri nereden gidecektir? Sonra efendiler bu telgraf ve telefon hatları giderken her yerde, her eve uğrıyacak değildir. Ancak bazı yerlerde uğrıyacaktır. Bunu da kaldırırsak memlekette telefon, telgraf tesisatı yapmamak lâzımdır. Yahut telsiz telefon veya telsiz telgraf tesisatı yapmak lâzımdır. (Daha iyi ya, sesleri) Fakat para olursa iyidir. Olmazsa? Binaenaleyh, o da doğru değildir. Memlekette tesisatı kabul etmemek de doğru değildir. Eğer bu maddeyi kabul etmezsek hiçbir kasaba telgraf ve telefon tesisatı tekemmül edemez. O zaman o der; benim evimden geçirmem, sen dersin, geçirmem. Daha bir diğeri de ben sokağımdan geçirmem der. Binaenaleyh kabil değil, bunun imkânı yoktur. Bendeniz bu maddenin aynen kabulünü rica ederim.

SABRİ B. (Saruhan) — Reis Beyefendi! Müsaade buyurunuz da bu hususta iki kelime söyleyeyim. Efendim demin müessesatın dâhilî hakkında misâl söylemiştim. Dâhilde demek, hanlarda pasajlarda meselâ; Anadolu, Rumeli Hanının bir kapısından öbür kapısına ve daha bu gibi sair yerlerden kablo geçer. (Orası sokak sesleri) Nasıl sokak olur efendim? Akşamları kapısı kapanır. Şu halde sokak değildir. Müessesatın dâhilidir. Kurşun kablo geçer, gider? (O başka sesleri)

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Efendim bendenizce madde lâzımdır. Fakat muhtacı tadil ve islahtır. Bir defa telgraf ve telefon hututu eşhasa ait araziden geçer. Bunun için bir tazminat vermek veya vermemek, geçirmek veya geçirmemek bahsi burada mevzuubahsolamaz. Bütün telgraf hatları eşhasa ait arazi içinden geçer. Bunu tesbit etmek lâzımgelir. Bir de emlâkin arsa kısmından üzerine direk dikmek meselesi, meselâ büyük şehirlerde bazan tesadüf olunabilir. Bahçeler müllüktür, emlâk üzerinde telgraf ve telefon tesisatı yapılmasını dersiniz hakikaten bu gibi tesisatı işgal etmiş oluruz. Bunda da yine telgraf idaresine birtakım salâhiyet vermek lâzımgelir. Müsakkafata gelince: İşte burada bu ahkâmı tefrik etmemiz icabeder. Müsakkafatın dâhiline hiçbir suretle nüfuz edemez. Binanın elbette altına da nüfuz edemez. Fakat binanın cephesine direk dikmek mümkün olmuyorsa binanın tahammülüne göre tabii taştan yapılmış bir bina ile ahşap binanın ta-

hammülü arasında elbette büyük bir fark vardır. - binanın tahammülüne göre sahibine bir tazminat vermek suretiyle yalnız cephesinden telgraf veya telefon tellerini ilâştirmek için posta ve telgraf idaresine bir müsaade vermek lâzımdır. Bu da tazminat mukabili olmalıdır. Binaenaleyh maddeyi - bu şekilde tesbit ve tahrir etmek üzere - Encümen istirdadetsin.

REİS — Efendim encümen maddeyi geri alıyor mu?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim encümen maddeyi geri alırım.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Reis Bey buna dair bir takririm var.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Efendim mademki madde encümençe geri alınıyor; o halde takrirler bir kere okunsun. Hangisinin nazarı itibara alınıp alınmadığının taayyün etmesi lâzımdır.

REİS — Encümen her istediği maddeyi doğrudan doğruya geriye alabilir, Ali Süruri Efendi Hazretleri.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim bir kere Meclisin noktai nazarı anlaşılın. (Encümenlerin salâhiyeti vardır, geri alabilir sesleri)

REİS — Başka söz istiyen yoktur. Müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kâfi görmiyenler lütfen el kaldırsın. Maddenin müzakeresi kâfi görülmüştür. Takrirler okunacak efendim:

Riyaseti Celileye

Maddenin şekli âtide yazılmasını teklif ederim.

Çorum
Münir

Madde — Arazi ve emlâki hususiyenin dâhil ve haricinde, altında ve üstünde telgraf ve telefon tesisat ve tamiratına ihtiyaç hâsıl oldukça evveleminde mutasarrıflarının muvafakatini istihâl lâzımdır.

İstihsalı muvafakat edilmediği takdirde tesisat ve tamiratın müstelzim olacağı zarar ve hasar belediye heyetlerince müntahap ehlihibre marifetiyle takdir ettirildikten sonra tesisat ve tamirat iera olunur. Mutasarrıf takdir olunan miktara razı olursa derhal bu para kendisine verilir. Buna razı olmayan mutasarrıf tazminat için mahkemeye müracaat edebilirse de bu mü-

racaat tesisat ve tamiratın icrasını tehire sebeb-olamaz.

21 Kânunusâni 1340

Riyaseti Celileye

Ondördüncü maddenin birinci fıkrasının berveği âti tadilini teklif eylerim:

Hükümet, eşhasın tahtı tasarrufundaki arazinin dâhilinden ve emlâk ve müessesatın gerek dâhil ve haricinde, altından ve üstünden istimlâk kanunu ahkâmına tevfiқан bedeli takdir ve peşimini tesviye edilmek şartıyla tesisat icrasına ve her tamir sırasında emlâk ve mesakin derununa duhul edildiği müddetin devam ettiği saatece yine takdir kılınacak tazminat verilmek ve tesisatı mezkûrenin geçirildiği emlâk ve mesakin derununda her hangi bir tehlike zuhurunda bu dahi tazmin edilmek üzere telgraf ve telefon tesisat ve tamiratını icraya salâhiyettardır.

Bolu
Şükrü

Riyaseti Celileye

Maddenin sonundaki hâkim heyetinin tâyin edeceği miktarda bir meblâğın itası ifade edilmekle beraber hakem heyetinin ne şekilde terekkübedeacağı ve hâkem hükmüne razı olmayan tarafın mahkemeye gideceği hususunun dâhil iktiza etmektedir. Diğer taraftan müstecir ancak mecurun yalnız menfaate malik olduğundan tazmini maddi mülke aidolması iktiza eder. Her halde bu maddenin Adliye Encümeninde müzakeresi tasarrufu emlâke taallûku itibariyle zaruridir; teklif ederim, efendim.

Konya
Tevfik Fikret

Riyaseti Celileye

Maddenin şekli hâzırı altından, üstünden ve dâhilinden, haricinden bozuktur. Binaenaleyh fıkrai ulâsının şu suretle tadilini teklif ederim.

Madde — Hükümet, eşhasın tahtı tasarruf veya isticarındaki arazinin dâhilinde ve emlâk ve müessesatın yalnız haricinde telgraf ve telefon...

Karahisarı Şarki
Ali Süruri

REİS — Efendim takrirleri reyî âlinize arz edeceğim. Nazarı itibara alınıp alınmaması hakkındadır.

SABRÎ B. (Saruhan) — Efendim tensip buyurulursa takrirlerin heyeti umumiyesi encümene havale buyurulsun. (Muvafık sesleri)

REİS — Muvafık mı efendim? (Muvafık sesleri) O halde takrirlerle beraber maddeyi encümene gönderiyoruz. Onbeşinci maddeyi okuyoruz efendim.

Madde 15. — Telgraf ve telefon idaresi müvezzileri, vazife ifası halinde Hükümet, belediye, şirketler ve eşhas tarafından istifa olunan her hangi bir müruriye ve seyahat ücretlerinden muaf olduğu gibi telgraf ve telefon hututunun inşa ve tamiriyle mükellef çavuşlar ve amele ve memurîni fenniye dahi ifayı vazife halinde aynı muafiyetten müstefidolurlar.

REİS — Efendim söz isteyen var mı?

HALİL B. (Zonguldak) — (Muaf olduğu), (Muaf oldukları) olacak.

TALÂT B. (Ardahan) — Eğer Arapça kelimelerin doğru yazılması matlup ise (muaf) doğru değildir. (Mafu) olması lâzımdır. (Muaf) kelimesi yoktur.

REİS — (Muaf) doğru değildir diyorlar. (Doğrudur sesleri)

TALÂT B. (Ardahan) — Böyle (muaf) hiçbir lügatta yoktur.. Böyle bir kelimeyi Arabiyeyi bendeniz bilmiyorum.

REİS — Şimdi bunun için müzakere etmiyim. Maddeyi aynen reyî âlinize vaz'ediyorum.

HAMDÎ B. (Ordu) — Efendim bir sualım var. Burada (Telgraf ve telefon idaresi müvezzileri her türlü vesaiti nakliyeden istifade edeceklerdir) deniyor. Yolda giden bir köylünün arabasına da binecekler mi bindikleri zaman para vermeyecekler midir? Encümen bunu tasrih buyursun.

REİS — Efendim maddede sarahat vardır. «Hükümet, belediye, şirketler ve eşhas tarafın-

dan istifa olunan her hangi bir müruriye ev seyahat ücretlerinden...» diye sarahat vardır.

Efendiler sual vardır. Ya Hükümet, yahut encümen tarafından cevap verilecektir.

POSTA VE TELGRAF MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRÎ B. — Efendim müvezziler geçen bilfarz köprü için on para veriliyor. Bu on parayı vermeden geçecekler. Şimendifere binecek değildir. Tramvay vardır, ona binecektir. Derhal atlıyacak, gidecek ve gelecektir. Mesele budur. (Doğru sesleri)

SABRÎ B. (Saruhan) — Efendim bâzı vâkıf köprüleri vardır. Bu vâkıf köprüleri eşhasa aittir. Bu köprülerden geçenlerden müruriye alınır. Bunlardan müruriye almayacaklardır. Hat-tâ İstanbul'da Kadıköy'ünde çayırda en mühim bir yer vardır. Köprü kesilir ve müruriye ücreti alınır. Derenin ağzında hak ve salâhiyeti daire-sinde imiş. 3 sene uğraştık. Ref'ettiremedik. Kadıköy'ünden karşıya geçmek için mecbursunuz. Çünkü köprü iki tarafında yapılmıştır. Kadın yine kesiyor. Çünkü evinin bakıyesi imiş. On para kapı müruriyesi vardır.

NAİM HÂZİM Ef. (Konya) — Reis Beyefendi seyahat müddetlerinin daire-si şumulünde şimendifer ücretleri de dâhil midir, değil midir?

MÜDÜRÜ UMUMİ FAHRÎ B. — Efendim şehir içinde şimendifer yoktur. Fakat bir müvezzi şehir içinde tevziat yapar. Şimendifere binecek değildir.

REİS — Başka tadil teklifi var mıdır? (Hayır sesleri) Maddeyi aynen reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Madde aynen kabul edilmiştir, efendim.

Çarşamba günü toplanmak üzere içtimaa niyet veriyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 5,08

4. — SUALLER VE CEVAPLAR

7. — *Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, Fransızlarca İskendurun ve Antakya havâlisinde idarei mahsusa ile beraber affı umumi ilânının doğru olup olmadığına dair sualine Hariciye Vekili İsmet Paşanın tahriri cevabı (6/115)*

B. M. Meclisi Riyasetine

Anadolu Ajansının Fransızlarca (Türk, İskendurun - Antakya) mıntakasında (idarei mahsusa) ile beraber (Affı umumi) ilân edildiği hâvadisinin aklı var mı? Varsa, tatbıkatta var mı?.. Varsa, ne derecelere kadardır?...

Mezkûr mıntakaya ait evvelki takririmle

beraber bu takririme Hariciye Vekâletince şifahî cevap verilmesini teklif ederim.

Zonguldak
Tunalı Hilmi

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

16 Kânunuevvel 1340 tarihli ve 6115/2122 numaralı tezkerei devletleri cevabıdır:

Fransızlar tarafından İskendurun - Antakya mıntakasında idarei mahsusa ile affı umumi ilân edildiği istihbar kılınmakla bu bapta tahkikata tevessül kılınmıştır. Tahkikattan bir netice istihsal edilmediği cihetle Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin sualine şimdilik verilecek müspet bir cevap olmadığı arz olunur.

Hariciye Vekili
İsmet

